

ROTH SÁNDOR

a „KIS ROTT”-ról

ZILAHY LAJOS

előszavával.

Budapest.

1941.

Felelős kiadó: Rott Sándor
Kis Gyula és Társa nyomda, Budapest, Vadász u. 32.
Nyomdáért felel: Kis Gyula.

Rossy Gunday

12 éves koromban.

30 éves koromban.

Előszó

egy színész emlékirataihoz

Írta: ZILAHY LAJOS.

A kínai bölcselelő azt írja, hogy Kína azért a legnépesebb és legősibb ország, mert a kínaiak mindig mosolyognak. Humor nélküli emberi és művészi nagyság sincsen. Puck és társai nélkül Shakespeare olyan volna, mint a kripta, ahova sohasem sűt be a nap. Vannak csodálatos szobrok, képek, vagy zeneművek, melyek tiszta mosollyal ajándékozzák meg az embert.

A színész, aki testi jelenlétével legközelebb áll a valósághoz, el sem képzelhető humor nélkül. Ismerek jó színészeket, akik nehéz drámai pillanatokban kitűnőek, de ha erre kerül a sor, a közönséget sohasem tudják megnevettetni. Viszont nem találkoztam még nagy komikussal, aki a legmélyebben rejtőző könnyeket is elő ne tudta volna csalni. Ezek az utóbbiak az igazi színészek.

A „kis Rott” a legolcsóbb kabarében, a legvaskosabb tréfákban is nagy színész volt. Ha Amerikában születik, ma azt mondják rá, hogy Chaplin tőle tanult. Művészetükben rengeteg a rokonvonás:

mindig önmagukat adják, a csetlő-botló kisembert, akinek mindig a fejére ütnek, akit mindig félrerúgnak s aki mindig olyan arccal áll fel a földről, mintha semmi sem történt volna. Ha bölcs embereket kapunk rajta ostobaságon, ez szomorú és felháborító. De ha az ostobaságból búvik elő a bölcsesség, a nézőtér gurulni kezd a nevetéstől. A szánakozás kényelmetlen emberi kötelesség, de azt a szánalmas embert, aki humorral háritja el magától a szánalmat, a közönség mindig a szívébe zárja. Ez a titka Chaplin világsikerének, s ezen a ritka színészi vonalon jutott a kis Rott egy kis ország nagy színészei közé.

Ha egy színész vagy politikus emlékiratokat kezd írni, az már azt jelenti, hogy kifogyott belőle a lélegzet. Rótt Sándornál más az eset. Nem az ő művészi lélegzete fogyott el, — a világ változott meg. Komor idők. A kis Rótt csodálkozva néz körül, — akik valaha visitva nevettek rajta, most haligatag és zord vasálarcot hordanak. A kis Rótt ezt nem értheti meg, ő csak színész volt, a színésznek pedig nincs önálló lénye vagy „mentalitása”, hiszen mások szavait, szellemét adja tovább. Olyan, mint a hegedű, minden dalt el lehet játszani rajta. A kis Rótt Stradivarius volt. Én magam is játszottam ezen a finom hegedűn. Pelikán című darabomban Sink a urat, a külvárosi Öreg szabót keltette életre az emberábrázolásnak azon a fokán, ahova csak kevés színésznek volt útlevele.

Most visszavonul a színpadtól. A kis színház olyan kifejezéstelen lesz nélküle, mint az az arcnélküli fabábu, amely az öltözőjében répavörös parókáját tartja. Nem ismerem a művész magánügyeit. De nem hiszem, hogy külföldi tervekkel foglal-

kozna. És mert meg kell élnie, dolgozni fog. Talán tojáskereskedő, vagy biztosítási ügynök lesz belőle. Arra már sok példa volt, hogy ilyen foglalkozású emberekből nagy művészek lettek, de hogy nagy művészekből ilyen emberek legyenek, ez valami egészen új dolog. Ez a nagy világegés nemcsak a születés és pénz kiváltságosait emeli fel vagy dobja le, hanem a művészi rangokat is megtáncolat] a.

A kit Rottot talán nem látjuk többé a színpadon. Mialatt búcsúztatom és tekintetemet a koporsóraszegezve a gyászbeszédet mondom, a „halott” mosolyogva itt áll közöttünk, a gyászolók között.

A kis Rott megint pokolian megtréfált bennünket . . .

Bevezető

Írta: ROTT SÁNDOR

Elfogultan, lámpalázzal küszködve veszem kezembe a tollat, amikor előszót kell írnom saját könyvemhez.

Igyekeztem ebben a könyvben hűségesen, tárgyilagosan megírni életem, különösen színészeim kiemelkedő epizódjait.

Úgy érzem, nem vádolhat meg senki szerénytelenséggel. Nem tituláltam magam híres színésznek és ha egy-egy történetnél más mondta az életben a poént, akkor itt a könyvben is az ő szájában maradt a szellemes mondás.

Talán egyetlen tekintetben voltam szerénytelen, leközöltem a rólam írott cikkek, kritikák, interjúk néhány olyan mondatát, amelyben igen nagy színésznek neveznek engem írók és újságírók.

Boldog voltam, amikor ezeket a cikkeket először olvastam, boldog vagyok, hogy most helyet szoríthatok ezeknek a soroknak is könyvemben. Mert érzem és tudom, hogy őszinte szívből jövő dicséret volt mind, amit rólam írtak.

Most pedig elmondom, hogy tulajdonképpen miért fogtam tollat a kezembe. Egyetlen mondattal

válaszolhatnék erre. Egyszerűen azért, mert most csak magánszámokban léphetnék fel.

Ötven esztendeig mulattattam az embereket, úgy érzem sikerrel ... De valamilyen formában mégis érintkezésben kell maradnom az én kedves közönségemmel. És 20 ezernél több fellépésem után most nem színpadon, hanem írónak lépek fel.

Megírom, hogyan éltem, hogyan mulattattam.

Úgy érzem, az olvasóközönséget érdeкли életem, érdeкли az út, a gyermekkortól, az inas éveken át a színpad, az igazgatás felé és a fiaskó után az újbóli pesti fellépés epizódjai egészen a mai napig.

Ötven évet töltöttem a színpadon s most beszámolok Rott Sándor, a kis Rott színészi és magánemberi kulisszatitkairól.

Tehát beszéljen helyettem a könyv, a kis Rott átadja helyét Rott Sándornak. Jó mulatást . . .

I.

Amikor még a kis Rott tényleg kicsi volt.

Nem is tudom, hogy mikor kezdtek el kis Rottnak nevezni. Annyi tény, hogy amikor még valóban kisfiú voltam, senki sem nevezett kis Rottnak. Talán azért nem, mert akkoriban nem voltam kisebb a többi kisfiúnál, nem tűntem ki a többiek közül egyéni kicsiségemmel.

Most azokról az évekről akarok röviden beszámolni, amikor még nem voltam színész.

Így például három éves koromban még nem voltam színész, de már színészesdit játszottam. A konyhában volt egy nagy sámlí, ez volt a színpad. A gangról odacsódittem a többi hároméveseket és színházast játszottunk.

Nyolc éves koromban már megkomolyodtam és rájöttem arra, hogy a sámlí nem a legmegfelelőbb színpad. Ezért magam építettem kis színpadot, édesanyámmal függönyt varrattam, rája díszleteket pedig saját magam rajzoltam színes ceruzával. Ezúttal már nemcsak a folyosón lévő gyerekek voltak a nézők, hanem a rokonygyerekek is, akiket minden színpadi előadásunkra meghívtam. Tíz-tizenegy gyerek előtt játszottam el a Molnár és gyermekét.

Mondanom sem kell, hogy az összes szerepeket én játszottam.

Tizenkétéves koromban már szenvedélyesen jártam színházba. Azaz csak jártam volna. Mert pénzem az nem volt. Néha összegyűjtöttem tíz krajcárt. Ezzel a kis összeggel nem mehettem a pénztárhoz, hanem a jegyszedőket akartam megvesztegetni. Ez néha sikerült, néha nem. Emlékszem, egyszer egy jegyszedő nem akarta elfogadni a tíz krajcárt és gorombán elutasított. Olyan dühös lettem, hogy teljes erővel mellbevágtam, a jegyszedő megtántorodott, én pedig kihasználva a pillanatnyi előnyt, felrohantam a karzatra. Bekúsztam a tömeg közé és szívdobogva lestem, hogy mikor megy le a karzatról az a három jegy szedő, akik engem kerestek. De azután a zsúfolt karzaton nem tudtak megtalálni és abbahagyták büntető expedíciót.

Egyszer ugyancsak tíz krajcáros alapon bejuttottam a Gyapjú utcai német, színház karzatára és az utolsó sorban felkúsztam a karzati ülő támlájára. De csak az egyik lábam tudtam a karfára helyezni, másik lábam a levegőben lógott, míg két kezem a menyezetet érintette. Az egyik nagy jelenetnél akaratlanul is tapsra lendítettem a két tenyeremet, mire elvesztettem az egyensúlyt és egész test-súlyommal egy kopasz néző fejére léptem. Persze nagy botrány volt és kivezettek a színházból.

Kis gyerek koromban ugyancsak a német színházban volt egy másik kalandom.

— A nővérem ott játszott a színházban. Édesanyám kikötötte, hogy én vele minden este megjelenhessek a színházban. Konzervatív lélek volt és a régi polgári gondolkodás szerint nem engedhette-

meg, hogy leánya anyai felügyelet nélkül lépjen fel a színházban. — Két jegyet kapott a direkciónál és legtöbbször engem az ötéves fiúcskát vitte magával. Igen ám, de engem untatott az előadás. Ezért bármit is játszottak a színpadon, én önállósítottam magam és én is játszottam. Még pedig egy üveggolyóval. Egy gyönyörű szép nagy üveggolyóval, amelynek közepén egy ezüst kutya volt. Egy szép napon (azt hiszem esős csúnya este volt ezen a szép napon), a golyó elgurult. Egyelőre a zenekar fele. Természetesen én nem hagytam kincsemet és a széksorok között a nézők lábai mellett a golyó után kúsztam egészen a zenekarig. A sötétben úgy véltem, hogy a golyót látom megcsillanni és teljes erővel meg akartam markolni. De nem a golyót fogtam meg, hanem egy hölgy lábát. A hölgy természetesen sikoltozni kezdett, az előadás félbeszakadt, rendőr jött és csak tíz perc múlva folytatták az előadást, mikor kitűnt, hogy mindennek az én üveggolyóm volt az oka.

Gyermekéveim közé tartozik a polgári iskola, amelyben sok kellemes és kellemetlen órát töltöttem.

Emlékszem, volt egy szórakozott tanárunk, aki egész óra alatt a padosorok között járt és olyan szórakozott volt, hogy még azt sem vette észre, lia félosztály kisompolygott a teremből, miközben hátal volt felénk séta közben.

A teremben nem volt a padlóhoz rögzítve a pad és amikor a tanár sétaközben elment mellettünk, mindig egy-egy lépéssel előbbre toltuk a padot. Az óra végén az eredetileg 3 méteres ürt, amely az első pad és a katedra között volt, húsz centire csök-

kentettük és szórakozott tanárunk még akkor sem vette észre, hogy történt valami. Pedig akkor már nem volt hol sétálnia. A padok teljesen elfoglalták sétahelyét, mert még a padok között lévő keskeny folyosót is elfoglaltuk a mozgópadokkal. A tanár önkéntelenül fellépett a katedrára, de még mindig nem vette észre, hogy nincs hol sétálnia.

Emlékszem egyszer évváró vizsga előtt az utolsó számtanórán szörnyű helyzetbe kerültem. Felelés előtt állottam. Eddig hármasm volt számtanból, de most nem készültem, s az a veszély fenyegett, hogy elrontottam az osztályzatomat és elbukom számtanból. Már csak 5 perc hiányzott az óra, illetve az egész iskolaév végéből, de az óramutató kínos lassúsággal cammogott a tizenkettes szám felé. Még négy perc volt és sajnos az ábécé sorrendjén én következtem volna feleletre. Ebben a pillanatban nyílt az ajtó és bejött az iskolaigazgató az orvossal. Bejelentették, hogy mindenkit iskolaorvosi vizsgálat alá vetnek.

Ezt úgy is lehetett érteni, hogy most rögtön, de úgyis, hogy csak az óra végén következik be az orvosi vizsgálat. Ebben az esetben én még feleltem és megbuktam volna.

Erre hirtelen ötlettel lekaptam a blúzomat és intettem a többieknek. Mindenki levetette a kabátját és trikóját és a következő percben az egész osztály félmeztelen állt a tanteremben, orvosi vizsgálatra készen.

Egyik iskolatársam pestiesen szólva ellógott az óráról, tehát elbliccelte ezt az órát, Ő sem készült számtanból. De a következő órára, a hittanórára már vissza akart jönni. Hittanóráink arról voltak nevezetesek, hogy átmulattuk az egész órát és min-

denféle furcsa maszkot vettünk fel. Egyszer mindenki csákót tett a fejére, máskor bajusz kentünk az arcunkra. Iskolatársunk az utcáról leste, hogy mikor van vége a számtanórának, hogy idejében feljöhessen. Amikor látta, hogy félmeztelenül állunk a teremben, azt hitte, hogy a számtanórának vége és kezdődik a hittanóra. Erre felrohant. Közben az iskolaorvos és igazgató is kiment és a tanár felocsúdott csodálkozásából. Még két perc hiányzott az óra végéhez, ebben a pillanatban lépett be iskolatársunk az ajtón. A tanár rápillantott, nyomban felelni hívta, s így történt, hogy iskolatársain, aki végig akarta lógni az órát, helyettem szekundázott be.

II.

Apró történetek gyermekéveimből

NE POLITIZÁLJ.

Apám nem szerette, ha későn jöttem haza. Mikor egyszer este tíz körül jöttem haza, — egy barátommal sétáltam, — apám dühösen rámkiabált: Mit mászkálsz az utcán!

— Hát hol mászkáljak a háztetőn? — kérdeztem indignálódva.

Velem te ne politizálj! szólt rám dühösen az apám.

AZ ÚJ RUHA.

13 éves voltam, születésnapomra új ruhát kaptam. Barátommal kimentem a ligetbe és a 80 krajcárunkat csónakázásra áldoztuk. Én már akkor nagy imádója voltam a női nemnek és amikor a

parton megláttunk két gyönyörű kislányt, szóltam barátomnak, hogy evezzünk oda hozzájuk. Amikor parthoz értünk egy elegáns mozdulattal invitáltam be a lányokat a csónakba, de olyan szélesen udvarias mozdulatot tettem, hogy bepottyantam a tóba. Ekkor hagytak először vízben a nők, de ez nem lett volna baj. A baj az volt, hogy édesanyám alaposan elvert, amikor a szakadt, sáros ruhában, jöttem haza, amely pár órával ezelőtt még vadonatúj volt.

MAIMONIDES ÓRÁJA.

Édesapám szegény ember volt, de ha volt pénze, régiségekre költötte. Ez volt egyetlen szenvedélye. A régiségekből nem maradt semmi, és Örökségül csak egy történetet kaptam a „régiségekből. Gyermekkoromban tízszer is elmondotta nékem:

Egyszer — mesélte apám — bementem egy régiségkereskedőhöz, aki egy ócska kopott órát ajánlott.

— Ez nagy ritkaság, mert ez az óra Maimonides órája volt.

— Maimonides órája, — csodálkozott az apám, — hiszen Maimonides idejében még nem is volt óra.

— Éppen azért olyan értékes ez az óra, — vágta rá a régiségkereskedő.

A CUKRÁSZDA.

Tizenkét-tizenhárom éves koromban a Polesewsky cukrászdájába jártam, persze csak ha volt pénzem. Ez a híres cukrászda a Nagymező utcában volt, szemben az iskolával.

Ha volt 10 krajcárom, rohantam a Polesewskyhez és tízért fagyfaltot vettem. Persze a fagyfalt

gyorsan eltűnt a torkomban és utána nagyon vágytam még valami édesség után. Mivel nem volt pénzem, nem tehettem egyebet, lenyaltam a fagyaltos tányért. Amikor láttam, hogy a tulajdonosnő odanéz nagyon elszégyeltem magam és ijedtemben leejtettem a tányért. Az asszony rámkiabált:

Szép dolgokat művelsz, Most fizess tíz krajcárt a tányérért.

— Drága Polesowzskyné, ha nekem még tíz krajcárom lenne, akkor nem a tányért nyaltam volna, hanem vettem volna még tízéért fagyaltot. Nincs nekem egy árva fillérem sem. De tessék nyugodt lenni hazulról meghozom a tíz krajcárt a tányérért. És mikor becsületesen meghoztam a tíz krajcárt Polesowzskyné azzal hálálta meg korrekt-ségemet, hogy 5 krajcár értékű nápolyit adott.

Gyermekéveimről és inasesztendőimről más helyen számolok be. Most elmondom, hogyan lettem színész.

Tizennégy éves múltam.

Szüleim dolgos, szerény emberek voltak. Apám a szabómesterséget űzte. Polgári iskoláim elvégzése után fametszőnek adtak. Négy évig voltam fametsző inas. Nem kedveltem túlságosan ezt a mesterségemet, mert gyermekkorom óta színész szerettem volna lenni.

Nem is lelkesedtem nagyom egy olyan pályáért, amelyen nemcsak a munkát, — egyébként művészi munkát, — kellett végezni, hanem kifutói teendőket is el kellett látnom.

Így például én mindig vizet hoztam a főnöknek. Remekül tudtam vizet hozni, ebben nagy prak-sziszra tettem szert.

A fametszőműhely a Király-utca és Csengeri-

utca sarkán volt. Akkoriban még nem volt kiépítve a környék. Nagyszerűen el lehetett látni az üres telkeken keresztül egészen a Nyugati pályaudvarhoz. Egy napon arra lettem figyelmes, hogy a Nyugati pályaudvar egyik raktára ég. Minden fiatal gyerek piromániás és égtem a vágytól, hogy a tüzet megnézzem. Ekkor történt ismét, hogy a főnök vízért küldött.

— Du Sándi, hozzál gyorsat egy pohár vizt.

Én fogtam a poharat és gondolkodás nélkül kiszaladtam a Nyugatihoz, hogy a tüzet nézzem. A pohárral kezemben este nyolcig néztem a tüzet, egészen addig, míg a tűzoltók ott maradtak. Utána hazamentem és jól megvacsoráztam. Vacsora után lefeküdtem és másnap reggel némi késéssel egy pohár vízzel a kezemben állítottam be a főnökömhöz.

Ilyen és hasonló epizódok tarkították a fametsző műhelyben inas- és segédéveimet.

III.

Emlékeim édesapámról.

A JÓSLAT

Szegény édesapám sehogyan sem akarta, hogy színész legyek.

Egy napon megkérdeztem tőle, hogy tulajdonképpen milyen megokolással ellenzi az én színészi pályámat?

Meggyőződéssel válaszolta:

— Te akarsz színész lenni? Hiszen rajtad mindenki nevetne!

Szegény édesapámnak igaza lett. Nevettek rajtam.

OPERAHÁZI EMLÉK

Ezért az esetért megszidott és kicsit meg is vert édesapám.

Tizenhatéves koromban, mielőtt a színpályára léptem volna, az Operaházban statisztáltam. Hatvan krajcárt kaptam egy napra.

Egy este a Carment játszottuk. Az első felvonásban én is „nép” voltam. Jelenésem után felvettem utcai ruhámat és ki akartam menni a színházból. Az operaházi színpad labirintusán keresztül azonban nem találtam ki. Egyszerre csak egy rést

vettem észre. Gondoltam, ez már a szabadba vezető út, amely a folyosóra torkol. Nekivágtam . . .

Alig tettem néhány lépést, megdöbbenve vettem észre, hogy a nyílt színpadon vagyok, körülöttem jelmezes színészek, szemben velem pedig frakkos, estélyi ruhás nézők.

Nagy szégyenemben kitámolyogtam a színpadról és félve a következményektől, elbújtam a pincébe. Stílszerűen a süllyesztő mellé, mert hiszen szerettem volna elsüllyedni a szégyentől.

Egyszerre csak hallom Podmaniczky intendáns ordítását:

— Hol van az a gazember, az a gnóm, aki tönkretette az előadást!

Egész éjjel kuksoltam a pincében és két hétig nem mertem elmenni statisztálni, miáltal sok hatvan krajcárt vesztettem el.

Amikor apám megtudta a történeteket, jól összeszedott és két (nem túlerős) pofont adott. Mint mondta, azért, mert ügyetlen voltam és egy „fameztző” ne legyen ügyetlen . . .

ÍGY LETTEM SZÍNÉSZ

Sorsom egy műkedvelő előadáson dőlt el. Még nem voltam egészen tizenhét éves. Az Iparosok Egyesületében, amely a Ferenciek-bazárában volt, fel kellett lépnem egy műkedvelő előadáson. Egy öreg paraszt szerepét osztották rám. Az előadáson nagy közönség jelent meh, ott volt többek között unokafivérem, Grrünfeld Vilmos, az Operaház volt népszerű koncertmestere is, aki mellett dr. Silberstein Adolf, a neves kritikus ült. Dr. Silbersteintől minden művész rettegett akkoriban, mert kegyet-

lenül megírta mindenkiről szigorú kritikáit és még szigorúbb véleményét.

Dr. Silberstein megkérdezte unokafivéremet:

— Ki az a kis öreg paraszt? Nem ismeri?

Grünfeld Vilmos elnevette magát:

— Az az öreg paraszt alig tizenhét éves fiú. Ismerem. Mamája itt ül a hátunk mögött.

Dr. Silberstein ekkor hátrafordult, szívből gratulált az édesanyámnak és kijelentette, hogy kár volna ilyen tehetséget eltiltani a színpadi szerepléstől.

Ez döntötte el további sorsomat.

Szüleim beleegyeztek abba, hogy színész legyek. Boldogan éltem az engedéllyel és hirtelen elhatározással, pár forinttal a zsebemben Bécsbe utaztam, azzal az eltökélt szándékkal, hogy német színházhoz szerződöm.

Egy ügynök segítségével sikerült szerződést szereznem a Csernovici Német Színházban Ruháimat és fehérneműimet, amelyek érintetlenül feküdtek a bőröndben, úgy ahogy még édesanyám becsomagolta, az ügynök tanácsára előre elküldtem Csernovicba. Az igazgató, egy Tenzer nevű ügynök tanácsára szerződtetett kóristának. Tenzer kijelentette, az igazgatónak, hogy én harminc-negyven szerepet tudok könyv nélkül.

Az aláírt szerződéssel a zsebemben büszkén jöttem vissza Pestre búcsúzni. Így búcsúlátogatást tettem sógoromnál, Bátorinál is. Batori nővérem férje volt. Amikor beléptem hozzájuk, kéjt idegen urai is találtam ott. Bemutatták őket. Az egyik Oroszi Antal, a másik Leitner Henrik volt, akik akkoriban akarták megnyitni a Folies Caprice-ot.

1891-et írtak- . .

Nővéreim biztatni kezdett, hogy énekeljek el néhány kuplét.

Miután a kérésnek eleget tettem, Oroszi és Leitner lelkesen tapsolni kezdtek. Oroszi odajött hozzám és határozott hangon jelentette ki:

— Szerződtem a Foliesba.

Én fejemet ráztam.

— Köszönöm, de én nem szerződöm a varietéba. Én színész akarok lenni és eleget teszek csernovici szerződésemmek.

Meggyőző erővel igyekeztek Orosziék rábeszél-
ni elhatározásom megmásítására. Amikor látták,
hogy hajthatatlan vagyok, szüleimet kezdték pu-
hítani. Ez sikerrel járt. Szüleim arra hivatkoztak
előttem, hogy hatvanforintos fizetésem milyen jól
jönne a családnak. Kérve-kértek, hogy maradjak,
így kerültem a Folies Capricba.

Az első előadás után Oroszi berontott az öltö-
zömbbe és lelkendezve mondta:

— Tévedtem! Magának nem hatvan forint, ha-
nem száz forint a fizetése!

Tehát már az első nap emelték a gázsimat!

S itt elmondhatom azt, amivel kevés színész
dicsekedhetik, hogy színészi pályám második nap-
ján már népszerű voltam. Végigsétáltam a Belvá-
rosban és tízen is megfordultak utánam. Halkan,
de azért hallhatóan jegyezték meg a járókelők,
hogy ez a komikus, akinek olyan nagy sikere
volt a „Klábriászparti” című darab kibic-szerepé-
ben, a Folies premierjén.

Hát így lettem színész . . .

IV.

Az első színészek...

A SAJT

Összehasonlíthatatlanul kedélyesebb volt a színészélet akkor, amikor én színpadi startot vettem.

Gondtalan, vidám, hangulatos volt az élet a kulisszák mögött és a színpadon is.

Ilyen kedélyes légkörben természetesen egymásra születtek a tréfák és az ugratások.

Egy bohózatban a szerep szerint meghaltam és elterültem a földön.

Minden este a sűgőlyuk előtt estem össze.

Ezt persze tudták a kollégáim, tudták azt is, hogy én nem bírom el a kvargli és a többi illatos sajt szagát.

Egy este, a szerep szerint, ismét jobblétre akartam szenderülni a színpadon és ismét elterültem a sűgőlyuk előtt. Aznap este ismét meghaltam. De csak egy pillanatig feküdtem a színpadon. Ugyanis pont az orrom körül rettenetes illat terjengett. Kollégáim pogácsasajttal kenték be a padlót. Néhány pillanatig küzdöttem, de nem bírtam tovább és a közönség megrökönyödésére a halott hirtelen felült és elordította magát:

— Magasságos Ég! El lehet ájulni ettől a szagtól! — A publikum úgy kacagott, hogy ettől kezdve a sajtos rögtönzést minden este meg kellett csinálnom.

TÍZ PERC SZÜNET

Első színészeim idejében régi kollégáim, a fametszők, de volt iskolatársaim is meg-megállítottak az utcán és főleg az irányban faggattak, hogy voltam-e már a Folies Coprice-i szép színésznők öltözőjében. Egy ideig bevallottam, hogy nekem is éppúgy kell kopognom a kolléganőim ajtaján, mint másnak. Nekem is tabu a női öltöző.

De amikor sajnálkozó arcukat láttam, bosszantott a dolog és kitaláltam egy történetet, amellyel sorra leforráztam a kíváncsiskodókat. így:

— Nagyon kíváncsi voltam a szép Sz. R.-re, a népszerű, fiatal, színésznő-kollégámra. Gondoltam egy nagyot és bekukucskáltam öltözőjébe. És tudjátok, mit láttam?

— Na mit! — kérdezték mindig az áldozatok.

— Láttam, hogy leveszi a ruháját.

— És aztán?

— Láttam, hogy leveszi az alsószoknyáját. És tudjátok, hogy mi volt azalatt!

— Na mit

— Azalatt tíz perc szünet volt — vágtam rá blazírt arccal.

KALANDOM A SÚGÓVAL

Egyszer reggel nyolc órakor értesítettek, hogy át kell vennem estig egy nagy szerepet. Lázasan

kezdtem tanulni, de persze nem készültem el estig a nagy szereppel és megkértem a direktort, hogy a sűgó a szokottnál is gondosabban sűgja a szerepet. Ezt persze megígérték.

Eljött az előadás ideje.

Mielőtt kiléptem a szűnpadra, a sűgó biztatóan mosolygott rám.

Az első mondatoknál azonban megdöbbenve vettem észre, hogy a szerencsétlen sűgó nem az én darabom szűvegét sűgta, hanem a következő darab dialógusát.

Kénytelen voltam emlékezet után mondani a szerepet, de amikor nem jutott eszembe a szerep, bizony szűszerint elmondtam azt is, amit a sűgó nekem sűgott.

Persze, ennek nem volt semmi értelme, de én igyekeztem egy-egy magyarázó szóval, egy-egy gesztussal elkerűlni a botrányt, ami sikerűlt is.

Az igazgató dűhösen kérdezte, hogy mit mondtam szerepem helyett a szűnpadon, mire kénytelen voltam megmondani az igazságot. Vállvonogatva jegyeztem meg:

— Én nem tehetek arról, ha a sűgó Leitnerbohózat helyett Shakespeare-t sűg nekem.

AZ ELSŐ PÁCIENS

A Folies Caprice első éveiben volt egy nainánk, aki adta az erkölcsös, megközelíthetetlen nőt. Egyszer — a százas jubileumon — nagy vacsorát rendeztűnk, ott volt azon egy fiatal, neves orvos is. Ez az orvos elmondotta nekűnk férfiaknak, hogy

legszebb emléke orvosi működésének első paciense-hez fűződik, egy gyönyörű nőhöz, akinek persze nem árulhatja el a nevét. A hölgy egyszerűen bele-szeretett és a legszebb honoráriumot kapta, amit csak egy orvos kaphat.

Kisvártatva odajött a férfiak csoportjához az erkölcsös nő szerepében tetszelgő naiva és meglátva az orvost, örömmel kiáltott fel:

— Ni-ni, a doktor!

Azután hozzánk fordult:

— Tudjátok meg gyerekek, hogy én voltam a doktor úr legelső páciense!

NEM TETSZETT LÁTNI RÓTT URAT!

Pontosan negyvenkilenc évvel ezelőtt kerültem színpadra. Azon a bizonyos estén a Foliesban, amiről már írtam.

Ügylátszik, már színészéletem első napján is mestere lehettem a maszknak. Amikor nővérem, aki egy kis bátorságot akart önteni belém, bekopogott az öltöző ajtaján, és meglátott engem, aki az ajtót nyitottam, tiszteletteljesen kérdezte tőlem:

— Bocsánatot kérek, nem tetszett látni Rott urat!

A LELAKATOLT RUHA

Kezdő színész koromban az öltözőben egymást követték az ugratások. Ezekben én is nagy mester voltam.

Volt egy Werner nevű kollégánk. Ez a Werner egyszer új ruhába jött be a színházba. Roppant büszke volt az új ruhájára. Én gyorsan hazaküldtem az egyik jegyszédőt és a konyhából elhozattam egy hatalmas lakatot. Azután annak rendje és módja szerint lelakatoltam két gomblyuknál a ruhát. A kulcsot pedig eldobtam.

Előadás után Wernernek lakatost kellett hozatni, aki levette a ruháról a lakatot.

Persze az én lakatom pusztult el, de a tréfa tíz lakatot is megért.

VIDÉKI VENDÉGSZEREPLÉS

Egyszer, fiatal koromban vidéken vendégszerpeltem. Kollégáim — igen okosan — magánházaknál kosztoltak, de nekem vendéglői kosztra volt gusztusom. Persze, nem tudtam, hogy milyen is az a kocsmá a kis vidéki városkában.

Bementem és pörköltet kértem.

— Pörkölt az nincs — hangzott a válasz.

— Akkor kérek marhahúst levesben.

— Az sincs — mondta a korcsmárosné.

— Hát adjon szalámit.

— A szalámi elfogyott.

— Ejnye, akkor kérek három tojásból rántottát.

— Tojás sincs — mondta hidegvérűen a korcsmárosné.

Dühösen, köszönés nélkül hagytam ott a korcsmát. Már vagy húsz lépést mentem az úton, amikor a korcsmárosné utánam szaladt és lihegve mondta:

— Elfelejtettem megmondani, hogy sajt sincsen.

A PEJACSEVICS-NADRÁG

Amikor a Klabriáspártit játszottam, illetőleg első sikerének idejében játszottam, még asztalok voltak a színház nézőterén.

Láttam, hogy az első sorban két ismerősöm ül.

Gondoltam, még a rendesnél is jobban megnevettettem őket. Éppen feketét ittak. A szerep szerint azt kellett volna mondanom, hogy „terc”.

Én az mondtam helyette, hogy „trc”.

Amikor kimondtam, hogy trc, két ismerősöm a nevetéstől a gyönyörű, új Pejacsevics-nadrágra öntötte a feketét. Egyikben sem lehetett az utcára menni. Könyörgésükre az egyiknek egy rövid gye-reknadrágot, a másiknak egy hosszú alsót adtam kölcsön. Így történt, hogy kettőjük közül az egyik *már a kilencvenes években shortot hordott.*

A SZÖKŐKÚT

Mindig újabb és újabb inaskori emlékek jutnak az eszembe, pedig már a színészeimnél tartok...

Így például úgy áll előttem a dolog, mintha ma történt volna a szökőkúttal. Egyszer egy munkán dolgoztam. A speciális fadarabot, amelybe az

ábrát kellett metszenem, a fiókomba tettem záróra-kor. Másnap nem találtam a fiókban, mire a mes-ternek egy másik fát kellett a fényképészhez kül-deni, a mintát ráfotografáltatni és nekem újra ezen kellett kimetszenem az ábrát-

Harmadnap megtaláltam a fiókom mélyén az elvesztett fát.

Persze, ezt nem mertem megmondani, hanem az udvaron levő kanálisba dobtam. Egy hét múlva vízben állt az udvar és több helyen szökőkútsze-rűen szökkent magasba a víz. Az történt, hogy a fa eldugaszolta a lefolyót és a víz utat keresett. A tűzoltók találtak meg a félig kimetszett fadarabot, amellyel majdnem árvizet okoztam.

EGY FILMSZEREP

A film őskorában, mint mozisínész is, határo-zottan népszerű voltam. Sőt Bécsbe is hívtak fil-mezni.

Csak a gázsi körül volt egy kis vita. Én sokat kértem és a vállalkozó keveset ígért. Ez a produ-cerek ősi betegsége.

Végre hosszas alkudozás után, abban állapotod-tunk meg, hogy tíz napért a rendes, általam kért gázsit kapom, de viszont két napig ingyen kell fil-meznem.

Egy hét múlva szólt a telefon és a producer bejelentette, hogy kezdődik a filmezés. És nyomban hozzátette:

— Csak azt a két napot kell ledolgoznia, ami-ért nem kap egy vasat sem.

Persze, amikor megdöbbenve, némán álltam a telefónnál, nevetve és „kegyesen” jelentette ki, hogy a tíz napot is le kell filmeznem.

A TURÓSCSUSZA

Volt egy Gerő nevű kollégánk. Ő is azok közé tartozott, akik nagyon szerették az ugratásokat. Ezért egyszer bosszút álltunk rajta. Gerő — gyorsan elárulom — nagyon szerette a túróscsuszát.

A darabban pedig, amelyben a Foliesban együtt játszottunk, a szerep szerint négyesben vacsoráznunk kellett. Előbb pörköltet ettünk, aztán túróscsuszát.

Feleségem osztotta szét a színpadon a túróscsuszát és egy este abba a részbe, amelyet Gerőnek akart kitalálni, 10 adag összetört purgót szórt a túró és tejfel közé.

Amikor kitalálta Gerő tányérjára a túróscsuszát, a szerencsétlen mohón, nagy adagokat szúrva villájára, habzsolni kezdte a túróscsuszát.

Utána az öltözőben boldogan jegyezte meg, hogy ritkán ízlett ilyen jól neki a túróscsusza.

Másnap könnyes szemmel, dagadt arccal, két bottal tudott csak bejönni a színházba.

A TÜKÖR

Az Aréna-úti nyári Foliesban játszottunk.

Volt egy nagyon babonás kollégánk. Az első előadáson tréfát csináltunk vele. Az öltözőben én

és a feleségem, a jelenése alatt, cikk-cakk alakban vonalat festettünk a tükörrre.

A jelenése után ijedten kiáltott fel, amikor bejött és a befestéshez akart látni:

— Jaj a tükör!

Én igyekeztem jól megjátszani a felháborodott és egyben aggódó kollégát:

— Te szerencsétlen, elrepszttetted a tükröt — szóltam reá.

Halálsápadt lett, mert szép, nagy, csiszolt tükör volt az öltözőben.

És a következő pillanatban elkeseredésében felkapta az álló tükröt és teljes erővel a földhöz csapta.

Csak akkor mondtuk meg neki, hogy a tükör el sem volt repedve, hanem mi festettük bele a repedést.

A FORGANDÓ SZERENCSE

Fiatal színész voltam, kollégáim a lóversenyre jártak. Én is szerettem volna menni, de nem volt pénzem. GL kollégám kijelentette, hogy szeretné megszerezni a csíkos színpadi ruhámat, ad érte hat forintot, jöjje ki én is a lóversenyre. A hat forinttal 25 forintot nyertem és így már 31 forintom volt. Másnap megint nyertem három forintot kártyán, ekkor már 34 forintra rúgott a vagyonom. Harmadnap újra szóltak, hogy ügyis olyan szerencsefia vagyok, menjek megint a lóversenyre. Tekintettel arra, hogy egy zsokétól remek tippet kaptam, ki-

mentem és megtettem a Kulőr nevű lovat tétre. Minek folytassam! Kulőr még mindig szalad.

A KÖTELESSÉG

Meg kell jegyeznem, hogy azelőtt sohasem kés-tem.

Egyszer alaposan lekéstem a próbáról. Féltíz helyett tizenkettőkor érkeztem. Már a műsor felét lepróbálták. A karmester gúnyosan mondta:

— Én a te helyedbe egyáltalán be se jöttem volna.

Én komolyan válaszoltam:

— Ezt te tetted volna. De én tudom, mi a „kötelességem”.

AZ OLCSÓ KUGLER

A századforduló idején Bécsben, egy kis színésznővel előkelő vendéglőbe mentem, ahol előbb ringlit és peracet ettünk, sört ittunk hozzá. Azután a hölgy az asztalon heverő mignonra mutatva, megkérdezte:

— Nem drága ez a Kugler!

— Dehogy drága — mondtam —, csak két krajcár egy darab, de csak nekem. Egyen nyugodtan drágaságom, de a fizető pincérnek tudni kell, hogy hozzám tartozik, illetőleg, hogy az én olcsó árai-

mat kell felszámítani. Ezért annyiszor üssön a saját fejére, ahány Kuglert megevett. Ebből a főpincér tudni fogja, hogy csak két krajcárt szabad egy-egy mignonért felszámítani.

A hölgy meg is evett 12 darab Kuglert. Fene jó étvágya volt. Jött a fizető s a fiatal színésznő tizenkétszer ütött a fejére. A főpincér csodálkozva nézte, azután kijelentette:

— A Kugler két forint negyven krajcárba kerül.

A hölgy csodálkozva kérdezte:

— Nem látta, hogy a fejemre ütöttem!

— Tőlem egészen betörheti a fejét, azt se bánom, csak a két forint negyvenet fizesse meg — válaszolta a főpincér.

AZ ÚRVEZETŐNŐ

Amikor nekünk még nagyon jól ment, autót vettem. Feleségem megtanulta a vezetést és egy napon maga mellé ültetett az autóba. A Ferenciek-terén óriási forgalom volt és — pont ott állt meg az autó. Már kilenc villamos állt a hátunk mögött, amikor a segítségünkre siető hordárokkal meg rendőrökkel elindítottuk a kocsit. De az Erzsébet-híd kellős közepén újra megállt. Itt is öten segítettek, míg végre megindult az autó. Később a Vilmos

császár-úton már hiába jött segítségünkre hordár, rendőr, járókelő, hiába állt meg az egész forgalom, a kocsi nem mozdult. Úgy kellett kézzel eltolni. Azóta sem ültem többé a feleségem autójába.

A „NIEMAND”

F. J. kollégám nem volt nagy tehetség. Amikor a Burgszínház itt Budapesten vendégszerepelt, F. J. elment megnézni őket. Másnap lelkendezve mondta:

— Te Sándor, tegnap voltam a Burgtheatert megnézni, most láttam, mi a színészet. Te, hogy mi milyen niemandok vagyunk...

— Te lehetsz egy niemand, de én nem érzem magam annak.

KIT UTÁNOZZON?

Amikor Szőke Szakáll Bécsben játszott, az első előadás után valaki nevetve szemére vetette Szőkének:

— Te Szőke, hiszen te a Rottot kopírozd!

— Hát kit utánozzak? — mondta magától értetődően. — Talán K. Bélát?

Ez a K. Béla közismerten és határozottan tehetségtelen színész volt,

AZ ISKOLA

Amikor Rómában jártam, fiammal átmentünk az egyik híres alagúton is. Szembe velünk iskolás-

gyerekek jöttek. Én megjegyeztem, hogy ugyanúgy néznek ki, mint nálunk odahaza a serdültebb iskolásfiúk. Amikor az iskolásgyerekek közelünkbe értek, a tanár felemelte a kezét és jelezte, hogy „most”! A következő pillanatban kórusban kiabáltak a gyerekek:

— Eljen a kis Rott!

A Róser-iskola tanulói voltak, akik Rómába rándultak le tanulmányútra.

A TOLVAJ

Mint már említettem, állandóan öten-hatan ültünk az öltözőben, a Folies Caprice idejében. Amikor gázsínap volt, a szünetben mindig felvettük a pénzt és az összeget mindenki a saját fiókjába tette és csak azután mentünk ki a színpadra.

Egy ilyen gázsínapon történt, hogy megloptak bennünket. Megdöbbenve vettük észre, hogy valaki mindannyiunk fiókjából kilopta a gázsit. Az egyik-től 36 forintot, a másiktól 56, a harmadiktól 72 forintot, tőlem pedig százkilencven forintot lopott el.

Nyomban felhívtuk az ügyeletes rendőrtisztet, megindult a nyomozás, de a pénzt nem találtuk. Detektívek jöttek a főkapitányságról, kihallgattak mindenkit és ekkor kitűnt, hogy az egyik öltöztető fiú, egy süket, bandzsa, rosszkinézésű, egyik lábára, sántító legény eltűnt. Rögtön megindult a körözése.

Nekem eszembe jutott, hogy a fiú a Ferencvárosban lakik. Tanácsomra detektívekkel konfliktusba ültünk és sorra jártuk a ferencvárosi zugkorcsmákat. Nyomozásunkat siker koronázta, mert reg-

gel három órakor egy kis ferencvárosi lebujban rá-
találtunk a tolvajra. Pezsgőzött a gazember. Körü-
lötötte nyolc lány ült és éppen abban a pillanatban
léptünk be, amikor egy tízforintossal gyújtott rá
a cigarettájára.

Én dühösen odaléptem hozzá és teljes erővel
pofon vágtam, úgyhogy az asztal alá esett. A po-
fonon kívül a bíróságtól még hat hónapot kapott.

Azért csak ilyen keveset, mert tanúvallomá-
sunk során igyekeztünk menteni őt.

A pénz egy részét megtaláltuk nála, de legna-
gyobb részét elitta, elajándékozta és a szó szoros
értelmében *elfüstölte*, amikor a bankókkal cigaret-
tára gyújtott.

Feleségem 20 éves korában

... és ma.

Így ismertem meg Türk Bertát

Akik látják és látták a mi harmonikus házasságunkat, gyakran kérdezik tőlem, hogy hogyan ismertem meg Türk Bertát, hogyan történt a mi házasságkötésünk.

Egészen biztos, hogy a jövőben is akadnak majd sokan, akik érdeklődnek házasságunk startja iránt. Ezúton válaszolok mindenkinek.

Türk Bertát Bécsben ismertem meg. Volt ott egy „*Venedig in Wien*” nevű park, olyan mint a mi Angol Parkunk, csak éppen kisebb. Volt itt egy mulató, „Bijou” volt a neve. Új tag érkezett ide, a fiatal, sugárzóan szép Türk Berta. Szinte olyan fiatal volt, mint most. . . Azt nem lehet elképzelni, milyen tündéri szép volt. Olyan, mint most. . . Első nap megtetszett nekem. Azóta is tetszik . . . Én visszamentem Budapestre, ő Bécsben maradt, 1907-ben elbúcsúztunk egymástól, akkor még nem is tudtuk, hogy hamarosan viszontlátjuk egymást. Nemsokára Türk Berta is a budapesti Folies Caprice-ba szerződött, ő csak a német darabban lépett fel, én a magyar bohózatban is. Egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy nap-nap után néz engem

valaki a kulisszák mögül. Fáradhatatlanul, érdeklődéssel.

Egyrészt tetszett nekem ez a rajongás, másrészt idegesített. Megkérdeztem Türk Bertát, — ímért o volt az állhatatos néző —, hogy mit néz rajtam?

— Nézze, kedves Rott, én azért nézem magát, mert maga ugyanazt játssza minden este és mégis mindig mást és mást nyújt. Élvezem utolérhetetlen művészetét.

Tekintve, hogy nekem első pillanattól kezdve tetszett Türk Berta, megkértem, hogy szabad időnket töltsük néha együtt. Fialalok voltunk, mi is végigjártuk a tabáni cukrászdákat, sétáltunk Budán alkonyatkor, utaztunk éjjel az omnibusz tetején, egyszóval: romantikus mátkaságunk volt. 1910-ben örök hűséget esküdtünk egymásnak. Sokat írtak rólunk, mert népszerűek voltunk. Akárcsak most... Nászútra Raguzába mentünk és ott felejthetetlen szép napokat töltöttünk.

VI.

A nevető színház

A GYÁSZBESZÉD

Kezdő színészkoromban volt egy kis mellékeresetem. Elterjedt rólam, hogy kitűnően tudok beszédeket fogalmazni.

Egyszer egy kollégám, akinek gyászbeszédet kellett elmondania, megkért, hogy fogalmazzam meg a beszédet.

— Rendben van — mondtam. — Öt koronáért olyan megható beszédet fogalmazok, hogy mindenki bőgni fog.

— Öt korona az sok.

— Na jó, két koronáért is írok, de az csak egy picit lesz szomorú.

— Csak egy koronát adok.

Elvállaltam a beszéd megírását; s magam is kimentem a temetőbe, és amikor a kollégám felolvasta a gyászbeszédet, a gyászoló gyülekezet tagjai a hasukat fogták neveltükben.

A FOLIES FODRÁSZÁ

Echten volt a neve a Folies híres fodrászának, aki a színházban a sűgői tisztet is betöltötte. Ez az Echten szédületes gazember volt. Minden este mókát csinált a sűgőlyukban.

Egyszer háttal ült felénk, másszor pedig remekül meg volt terítve a sűgőlyuk szélén, ott, ahol a szövegkönyvnek kellett volna lenni. És ahelyett, hogy sűgött volna, felemelte poharát és jelezte, hogy egészségünkre iszik. Az is megtörtént, hogy megfogta a lábunkat, amikor a sűgőlyuk mellett mentünk el.

Egyszer, amikor odapillantottunk jelenés közben a sűgőlyukba, legnagyobb meglepetésünkre egy táblát láttunk ott, amelyre Echten felírta a következőt:

„NEM TUDOK SŰGNI,
MERT REKEDT VAGYOK.”

Hát nem is sűgött, hanem úgy ordított, hogy az utolsó sorban is hallani lehetett.

Amikor felelősségre vontuk és megjegyztük,

hogy hiszen kitette a táblát, hogy rekedt és nem tud súgni, hidegvérűen válaszolta:

— Én nem azt írtam ki, hogy ordítani nem tudok, én csak azt írtam ki, hogy súgni nem tudok.

RAVASZ KÉRÉS

Egyszer vidéki rokonaim jöttek Pestre és hat szabadjegyet akartam kérni a részükre. De tudtam, hogy a direktor még egy jegyet sem ad szívesen.

Nagy ravaszul beállítottam hozzá és a következőket mondtam neki:

— Kedves direktor úr, nagy kérésem van, ezen túl én nem öltözöm a többiekkel, nekem új öltöző kell, hideg és meleg folyóvízzel.

Szájtátva bámult rám.

— Ezenkívül — folytattam — kérek egy díványt is, mert a szünetben szeretnék mindig lepihenni. Azonkívül kérek 100 forint előleget és ja igaz, még hat jegy is kell nekem ma estére.

— Nézze — mondta a direktor —, én nem kérdezem, hogy maga észnél van-e ma este, vagy nem, de kijelentem, hogy sem új öltözőt, sem hideg, sem melegvizet, sem díványt nem kap, előleget pláne nem. De hogy lássa, milyen ember vagyok, a hat szabadjegyet, egye fene, odaadom.

Tekintettel arra, hogy nekem csak a hat jegykell, nagy kegyesen elfogadtam.

BÜCHLER BÁCSI

Bücher bácsiból, a népszerű, öreg tőzsdésből én csináltam színpadi figurát. Ismert alak volt Pesten Büchler bácsi, aki mindent rosszul, mindent fordítva, vagy hibásan mondott.

Így például amikor telefonált a tőzsdére, hogy Megkérdezze, mi az árfolyama a Napóleon-arany-nak, a következőképpen zajlott le a telefonbeszélgetés:

— Halló, Tőzsde? Itt Napoleon beszél! Hogy áll a Büchler?

Mégegyszer Büchler bácsi.

Egyszer együtt vacsoráztunk. Odajött hozzánk egy tarhás és tíz forintot kér kölcsön Büchler bácsitól, aki dühösen kiabált a kéregetőre:

— Mit gondol maga?! Nekem se tejfel fené-
kig!

A ZÁSZLÓS BONVIVÁN

Volt egy nyegle kollégánk a Foliesban. Fejébe szálltak a szerepek. Úgy járt-kelt, mintha a világ legszebb és legelegánsabb férfia lenne. Azt meg kell vallani, hogy valóban elegáns volt. Csak egy baj volt az alakjával. Az, hogy vékony, cingár lábai voltak.

Ezen úgy segített, hogy a trikónadrágjait a vádli tájékán vattával tömte ki a szabóval. Mostanában kilovattos vállnak mondják a jampecválakat (mondván: itt egy kiló vatta, ott egy kiló vatta). Nos, a mi kollégánk már akkoriban kilovattos trikónadrágban járt.

És szinte kínálta ezzel a furcsa nadrággal, hogy tréfát üzzünk belőle.

Mindenki tanakodott, hogyan lehetne kifigurázni a különleges nadrágot. Nekem jó gondolat

jutott eszembe. Vásároltam tíz kis zászlócskát, olyant, amilyennel a térképen a harctéri hadállást jelzik. Mielőtt azután a bonviván kiment volna a színpadra, óvatosan beletűzdeltem a vattás nadrágba a zászlókat, ötöt a jobb vádliba, ötöt a balba, így történt azután, hogy a publikum a hasát fogta a nagy jelenetnél, amikor kollégánk megjelent a színpadon zászlódíszben!

AZ ÉN ANYÁM

Persze, én voltam a legfessebb is az ő szemében.

Egyszer eljött egy előadásra, színészeim kezdetén.

Előadás után megkérdeztem édesanyámtól, hogyan tetszettem!

— Sándikám, nagyon jó voltál, nagyon tetszettél nekem. Csak azt nem értem, miért csúfítod úgy el magadat. Hiszen te olyan szép ember vagy!

FANTASZTIKUS LEGYEK

Egyik előbbi fejezetben említettem, hogy milyen jó kópé voltam én gyermekkoromban a fametsző műhelyben. Az alábbi tréfát színészkoromban is megismételtem . . .

Sok tréfám közé tartozott a kanáritollas légy is. Összefogtam öt legyet, nem öltem meg őket, hanem apró kanáritollakat dugdostam hátul a szárnyuk alá, aztán elengedtem őket. Az egész műhely szájátva nézte a fantasztikus, szörnyű legyeket, amelyek ijesztő látványt keltettek furcsa repülé-

sükkel. Amikor azután az egyiket elfogták, csak akkor tűnt ki, hogyan születtek meg ezek a szörnyű legyek. Főnököm nyomban kijelentette:

— Ezt csak a Sándi csinálhatta! Ismertek. . .

KISKORCSMA, KISPÖRKÖLT, KIS KORSÓ SÖR

Ez a Hajdú Imre-sláger jut eszembe, amikor szobi esetünkre gondolok. Egy turné során csatlakozásra vártunk a szobi állomáson. Reggel nyolctól tizenegyig várakoztunk. A társulat bevonult egy kiskorcsmába és ott pörköltet és sört rendelünk. Mikor fizetésre került a sor, a korcsmáros kijelentette, hogy már el van intézve.

— Ez tévedés lehet — mondtam én.

A korcsmáros végül kibökte, hogy tőlem és a feleségemtől nem fogad el pénzt, mert büszke arra, hogy hazánk két nagy művésze megtisztelte az ő kiskorcsmáját. Olyan kedvesen mondta ezt, hogy el kellett fogadni a vendéglátást.

A „Sasfiók” közbeszól

Nem is olyan régen alaposan elcsodálkoztam: volna azon, hogy te, édesapám könyvet írtál. Te, a legelfoglaltabb színészek egyike, aki egy évben csak kétszer pihentél. Nagypénteken és Szentestén-Te apám, aki még a levélírást is hetekig halogattad, könyv írásába fogtál és sikerrel be is fejezted. Nem tudom, hogy a könyv melyik részébe kerül ez a pár sor. Gondolom oda, ahol rólunk, gyerekekről írsz. És itt közbeszóllok.

Abban a boldogságban részesülhettem, hogy fia vagyok Európa egyik legnagyobb komikusának. A komikusok Napóleonjának! Mindig győztél, amikor nevetetni kellett. Adja az ég, hogy mint a komikum Bonapartéja sikerek jegyében végezd dicsőséges pályafutásodat.

Számomra handicap volt az, hogy a nagy „kis Rott” kisleány vagyok. A színpadi pályámon állandóan összehasonlításnak voltam kitéve. De boldog voltam, hogy ennek ellenére sikerem volt és sikerem van. „Sasfiók-életem” csak néhol hasonlított a reichstadti herceg életéhez. És remélem, hosszabb életű leszek a földön, mint a Sasfiók volt, mert tisztelen és imádom apámat, anyámat.

Lesznek, akik nagyképűnek tartanak, Napoleon hasonlatáért. De én tudom, mit írok! Hat ország komikusait volt alkalmam közelről nézni, látni és bírálni. És éppen ezért vagyok büszke rád, édesapám!

Kívánom, hogy még sokat íráj! De lehetőleg a nevedet a csekk-könyvedbe.

Szerető fiad

Rott Panci, a Sasfiók.

Buenos Ayres, 1940.

VIII.

A Rott család.

Tévedés azt hinni, hogy a művészember magánélete nem tartozik a nyilvánosság elé, mert a közönség igenis számontartja kedvencei privátéletét is.

Különösen akkor, ha művészpárról van szó, mint a mi esetünkben. Sőt, nálunk a gyermekek is színész-pályán vannak, illetőleg gyermekeink között: Panci és Kató.

Ezért, úgy érzem, érdekelni fogja az olvasóközönséget, ha egy kicsit beszámolok családi életünk nyilvánosságra is tartozó mozzanatairól.

Elsősorban természetesen a feleségemről kell írni, aki már sűrűn szerepel ezeken a hasábokon. De hosszabban csak házasságkötésünkkel kapcsolatban írtak eddig rólunk.

Most pótolom a mulasztást.

Feleségemről sokan megírták már, hogy egyesíti magában az echt weanerisch kedélyt a francia esprit-vel és a magyar temperamentummal.

Feleségem már mint kisgyerek játszott a bécsi Lustspiel Theaterben Hansi Niesevel. De éreztem, hogy igazi terrénuma a dal. Egy ügynök a budapesti Folies Capricehoz szerződtette. Ott én voltam a rendező és, hogy úgy mondjam, szárnyaim alatt lett belőle népszerű színésznő, aztán feleség és anya.

Első fellépései már nagy siker *jegyében* zajlottak le. Egyszer a világhírű Girardi, nékem jó barátom, volt a nézőtéren. Akkor látta először a feleségemet, illetőleg a menyasszonyomat, úgy el volt ragadtatva, hogy hatalmas virágcsokrot küldött. Akkoriban az volt a divat, hogy a nézőtérről adták fel virágot, de a csokor olyan nagy volt, hogy a szolga nem bírta felemelni. Girardi segítette egy székre állva a hatalmas virághalmazt fölemelni. Az *Ein Mädchen für alles* című darabban volt a debüje.

Sokszor került konfliktusba feleségem lelkében a színésznő és az anya. Egyik legnagyobb sikere volt a „Türk Berta mulat” című jelenet. A színpadon dalolt, cigányozott és pezsgőzött. Igazi türkbertai temperamentummal.

Egyszer előadás előtt tudta meg, hogy Pista fiúnk sarlachban van. Neki játszani kellett. Legyőzte aggodalmát és mulatott a szerepe szerint. De amikor azt a dalt kellett énekelni, hogy

*„Van egy fiam, Isten tartsa,
Magyarabb lesz, mint az apja.”*

már nem tudta türtőztetni magát, csupa könny lett a szeme és jelenése után rohant haza fiúkhöz, hogy megkönnyebbülve hallja, nem veszélyes a betegség.

Most pedig pár szót Panci fiamról, aki egyébként Ferenc névre hallgat és akinek külföldön is nagy sikerei voltak és vannak-

Már gyerekkorában is színész akart lenni.

A hatodik réalba járt, de nagyon rossz tanuló volt. Akkor a Folies fölött volt a Casino de Paris és titokban oda járt táncolni. Remekül tudott táncolni a fiú, de én erről semmit sem tudtam. Amikor

megbukott a hatodik reálban, mégegyszer beírat-
tam. De megint csak nem tanult.

Újból megbukott.

Ekkor könyörgött, hogy engedjem a színészi pályára. Lekentem neki két hatalmas pofont és utána a Rákosi-iskolába írtam és nem csalódtam benne. De Ő érezte, hogy külföldön nagyobb sikere lenne. Berlinbe került, ahol egyre-másra aratta a nagy sikereket. Nemcsak mint színész, hanem mint a táncok betanítója, revük rendezője is nagyon népszerű lett. A Grosser Schauspielhausban egyik nagy revüsikere jött a másik után. Az Ábrahám-operettek nagy sikerében is erős része van.

Most Buenos Ayresben van. Dolgozik. Sikerére jellemző a Buenos-Ayres-i lapok színházi rovataiban megjelenő sok dicsérő cikk és az egyre emelkedő gázsival történő szerződésmeghosszabbítás.

Kató lányom elvégezte az iparművészetet, de ő is színésznő akart lenni és egy szép napon bejelentette, hogy a dizőzi pályára megy. Tekintettel arra, hogy remek hangja van, nem elleneztek, zongára és énekórára kezdett járni és csakhamar megtörtént az első fellépése feleségem jubileumi estjén.

Nagy sikere volt. Egy szigorú kritikus kijelentette, hogy akkor is nagy jövő előtt állana, ha nem lenne Rott Sándor és Türk Berta lánya.

Ennek a kritikusnak már csak azért is igaza van, mert Kató lányom hosszabb időt külföldön vendégszerepelt, ahol nem tudták, hogy kinek a lánya, kivéve természetesen az ott élő magyarokat.

Legidősebb fiam, Richárd, akit Rikinek becézünk. Ő a család tudása. Kitűnő matematikus, író és a tudomány minden ágában feltalálja magát. Ő azon a címen nem lett színész, hogy legalább

Egy komoly ember maradjon a családban.

Igaz, van még egy komoly családtagunk: Pista fiam, aki egy kicsit belekóstolt a színészetbe is, mert amikor egyszer a Fodor sportiskola műkedvelő előadást rendezett, előadták Rómeó és Júliát, akkor a III. felvonásban ő játszotta Rómeó szerepét. A cél az volt, hogy igazi vívók szerepeljenek a vívó-jelenetben.

Fiamnak határozott sikere volt.

Bécsben egyébként elvégezte a műegyetemet és mérnöki diplomát szerzett.

Riki fiam, tehát István fiammal egyetemben még nem lépett színészi pályára, de ki tudja, idővel nem kapnak-e kedvet ők is rá. Talán Riki ott hagyja a biztosítási pályát, Pista a mérnökséget és esetleg ők is színészek lesznek.

Visszatérve feleségemre, meg kell jegyezmem, hogy az ő családjában sok a művész. Sógora, Kari Kneidinger ismert rendező, bátyja: Max Türk zsonglőr és unokahúga: Lola Urbán-Kneidinger ismert színésznő Németországban.

Remélem, unokáim is színészek lesznek. Persze, előbb meg kell születni ezeknek az unokáknak. Én rettenetesen ellenezni fogom, hogy színészek legyenek, de bízom benne, hogy nem hallgatnak rám és szédületes sikerük lesz.

EGY TÜRK BERTA-INTERJU

Egyszer feleségemet megkérte egy újságíró, hogy nyilatkozzon rólam.

— Nekem nagyon jólesik nyilatkozni a Rott-ról, hogy a Sándi van egy jó férj, egy jó apa és egy elég tehetséges színész. Ha így halad még sok-

ra fogja vinni.

— Nem hiába volt én a Sándi ideálja, a miénk házasság van ideális. Sokszor mondta a Sándi, hogy két híres színésznő van, akiről sohasem beszélnek válóperrel kapcsolatosan. Az egyik lenni én, a másik pedig Shirley Temple.

— Hogy én mennyire szeretem Rott Sándor, azt mi sem bizonyítékolja jobban, mint az, hogy amikor egyszer a régi Gambrinus étteremben akkor ott ültem és vártam a Rottot, odajött a főpincér és kérdezte:

— Bocsánat, özvegy Rott Sándornéhoz van szerencsém?

— Én elájultam... Amikor felocsoltak, kitűnt, hogy az újságban állta, hogy egy Róth Sándor nevű ember lett vasúti balesete áldozata. Azt hitték, enyém férje.

IX.

Amikor én igazgató voltam.

A JEGYÜZÉR

Sok kedves és sok szomorú emlék fűződik igazgatóságom idejéhez.

Ezek közül elmondok néhányat.

Egyszer észrevettem, hogy a színház előtt jegy-üzér ad el jegyeket. Direktori szigorral kérdeztem tőle:

— Mondja, nem fél a rendőrségtől?

Legyintett:

— A börtönbüntetés bele van kalkulálva az üzletbe. Most is két hónap van a nyakamon, de a rendőrség megengedte, hogy a büntetést akkor üljem le, ha nyári szünet van a színházban.

INDOKOLÁS

A másik történet nem zsúfolt házakról, jegy-üzerekről szól, hanem ellenkezőleg: üres házakról.

Elég gyenge volt a műsor, konjunktúra sem volt, egyszóval hetekig üres volt a színház. De mi vigasztalódtunk.

Hétfőn megjegyeztem:

— Ma hétfő van, hétfőn soha sincs jó ház.

Kedden így vigasztaltuk magunkat:

— Ma van a jogászbál, mindenki ott van. Szerdán Hubermann-koncert volt, persze, oda-ment a közönség.

Csütörtökön megállapítottuk, hogy a Vígszínház jubileumi előadása miatt nincs nálunk közönség.

Pénteken már nem találtunk kifogást, mire én határozott hangon jelentettem ki:

— Bocsánatot kérek, de egyszer nálunk is lehet üres ház!

A FELE BIZTOS

Egyszer a személyzetem javára jótékony célú előadást rendeztem. Minden jövedelem a személyzetet illette, a megbeszélés szerint. Persze, már napokkal előbb rettentő izgalomban volt a személyzet és a színészgárda is.

Nem csoda, hiszen ezúttal nem arról volt szó, hogy a direktornak lesz-e jövedelme, hanem az ő bőrükről, az ő pénzükről volt szó.

Engem is izgatottan kérdeztek:

— Direktor úr, lesz siker?

— A fele siker az biztos — jelentettem ki.

— Hogy-hogy?

— Az biztos, hogy maguk elfogadják a pénzt, de az nem biztos még, hogy a közönség megveszi a jegyeket.

PONTOS ÉLETKOR

Volt egy tagom, aki azelőtt bírósági jegyző volt. De szenvedélyesen szerette a színészetet és egy szép napon otthagytott csapot-papot, illetőleg

bíróságot és elment színésznek. Már akkor jó neve volt, amikor hozzám került.

Persze, sok érdekes bírósági történetet mesélt él. Ezek közül talán a legízesebb az alábbi, amelyet részben németül beszélek el, mert a történet főszereplője is németül válaszolt a bíróságnak a kérdésekre.

A bíró megkérdezte a németül beszélő tanút:

— Hány éves?

— Sechzig bis hundertzwanzig.

A bíró mérges lett:

— Nem azt kérdeztem, hogy bis hundertzwanzig hány éves, hanem most hány éves?

— Jezt bin ich 60—bis 120.

— Hallja, ne csináljon viccet a bíróságból! — dühöngött a bíró.

Az ügyvéd megoldotta a helyzetet.

— Méltóztassék megengedni, nagyságos bíró úr, hogy én kérdezzem meg a tanú életkorát.

— Tessék, egyezett bele a bíró.

— Sagen Sie bis hundertzwanzig, hány éves maga?

— Sechzig — mondta rá rögtön a tanú.

Vidéken.

AMIKOR ÉN KONFERÁLTAM

A legtöbb vidéki vendégszereplésünk bombasiker jegyében zajlott le. A vidéki közönség ugyanolyan szeretettel fogadott bennünket mindig, mint a pesti.

Mégis megtörtént, hogy egyszer egy vidéki városban skót közönség gyűlt egybe. Úgy gondolom, nem kell bővebben megmagyaráznom, hogy mikor nevezik a közönséget skótnak. Régi színházi kifejezés, arra a publikumra értik, amelyik nem nevet, fagyos arccal ül a nézőtéren, sőt néha alszik is.

Nos, mintha ezen az estén ebben a kis vidéki színházban találkozót adtak volna egymásnak a skótok.

Nem is egyes nézők, hanem egész széksorok aludtak. Ilyesmi még nem fordult elő velem.

Akkor én magam konferáltam az első bohózat előtt és amikor láttam, hogy a legpazarabb vicceim hatástalanok maradnak, egyre dühösebb lettem. A legremekebb konferanszot vágtam ki, szinte brillíroztam.

De a közönség fagyos hangulata nem engedett fel. Hiába mondtam a legaktuálisabb, legötlete-

sebb tréfákat, az első sorokban is szundikáltak az emberek. Ismétlem, ilyesmi 50 éves színészi pályámon nem fordult elő.

Végre nem tudtam türtőztetni magam és felemelve hangom, ráordítottam a nézőkre:

— Tudják mit, én abbahagyom a konferanszot, mert nem gönolom maguknak ezt a jó alvást.

A TÜRÜLKÖZŐ.

Egy vidéki városban történt, ahol öten öltöztünk együtt a kis öltözőben. Nagyon kollegiális volt a hangulat, készséggel adtuk egymásnak kölcsön bármit, amire a másoknak szüksége volt.

De az egyik kollégánk nagyon veszekedős természetű volt és ha például kölcsönadta a szappánát, akkor dühös lett, hogy miért fogyasztottunk olyan sokat belőle. Ha pedig a keféjét adta kölcsön, akkor azt reklamáta, miért koptattuk úgy le a kefe szőrét.

Egyszer kölcsönadta nekem a türülközőjét.

Amikor visszaadtam, dühösen jegyezte meg, hogy nagyon piszkosan adtam vissza.

Így válaszoltam néki: —

— Először is semmiféle türülközőt nem adtál nekem kölcsön, másodszer pedig én tisztán adtam vissza.

A GENERALSFT

Külföldi vendégszereplésem idején nagy sikerünk volt Breslauban is. A siker és a gázsi nagy volt, de mégis keservesen megemlegettük a breslauer napokat a rémes; koszt miatt.

Már az előző nap pórul jártunk az ebédnél.

A Rathaus vendéglőjében bécsi szeletet rendeltünk. A pincér gorombán ránk mordult, hogy várjunk, mert neki még sok asztalt kell kiszolgálni.

Ronda, kövér pincér volt ez, csak úgy csurgot róla az izzadság, szemmeláthatóan az ételbe. Olyan volt, mint egy rablógyilkos és sintér keveréke. Rossz volt ránézni.

Végre elhozta az a rosszarcú pincér a bécsiszeletet. Megdöbbenve vettem észre, hogy a bécsi szelet valami barna lével van leöntve.

— Mi ez! — kérdeztem ijedten.

— Bécsi szelet!!

— De mi ez a barna lé rajta¹?

— Generálsaft — mondta büszkén a pincér.

— De én nem szaftos húst kértem, hanem bécsiszeletet.

— Örüljön, hogy hoztam, a generáltunkeért nem kérünk semmit, az ingyen van.

— De nekem nem kell, — erősködtem.

— Az nálunk nincs, hogy nem kell. Mi minden ételt generáltunkeval hozunk.

— Úgy —! kérdeztem dühösen, ezután ráordítottam a pincérre:

— Akkor hozzon nekem egy feketét, de generáltunkével.

A SUSZTER

Egyszer a turnénkon új tagot vettem fel. Hát ez az új tag nem nagyon vált be. Amikor viccet mondott a színpadon, olyan siralmasan mondta, hogy majdnem sírtak az emberek, amikor pedig szelmet vallott, mindenki a hasát fogta.

Elhatároztam, hogy ezt a tagot menesztem. De nem vitt a lelkem rá, hogy kereken a szemébe mondjam, hogy milyen tehetségtelen.

— Végre mentő ötletem támadt.

Előadás után behívtam és rákiabáltam:

— Legyen szíves talpalja meg a cipőmet.

— Micsoda? — szörnyűködött a tehetségtelen színész, — Hogy én talpaljam meg a direktor úr cipőjét! Hát mi vagyok én, suszter!

— Hát nem is színész, — mondtam meggyőződéssel.

RÖVID NYARALÁS.

Elhatároztam, hogy ezeken az oldalakon olyan szerény maradok, mint amilyen egész mostanáig tartó működésem alatt voltam. Mégis megtörténhetik néha egy-egy történetnél, hogy úgy néz ki a dolog, mintha dicsekednék. Pedig egyáltalán nem szándékom. Így például szórul-szóra megtörtént az alábbi eset, amelyet minden dicsekvés nélkül regisztrálok.

A Foliesben én voltam a sztár. Az egész műsort rám építették. Egyszer egész évi szakadatlan játék után pihenésre vágytam és 30 napi szabadságra utaztam Abbáziába. Direktorem megemlítette elutazásom előtt, hogy ő is lejön majd két napra. Így nem is csodálkoztam azon, hogy leutazásomat követő harmadik napon valóban megjelent Abbáziában az igazgató.

Még örültem is, hogy remekül fogunk együtt alsózni, amíg ő ott marad az üdülőhelyen.

Két napig tényleg remekül éreztük magunkat

és én már elhatároztam, hogy megkérem maradjon még egy napig, amikor legnagyobb megrökönyödésemre így szólt hozzám a direktor:

— Ugy-e Sándi holnap hazautazol velem?

És olyan meggyőző erővel vázolta előttem, hogy a Folies nélkülüm milyen siralmasan megy, hogy a harminc napos üdülés helyett négy napi abbáziai tartózkodás után visszautaztam Budapestre játszani.

A KITÉRÉS NEM SZÁMÍT

Ez a történet talán ma a legaktuálisabb szemléltető példája annak, hogy mennyire nem számít az, ha valaki kitér a hitéből, mert senki sem tudja a lelkét is megváltoztatni, sem gondolkodását, évtizedes beidegződöttségét megmásítani.

Ez a kis történet egyik direktoromról szól, aki a századforduló idején kitért.

Volt egy gyönyörű lánya, ebbe szerelmes volt egy zsidó fiatalember. Hát ennek a fiúnak nem sok esélye lehetett arra, hogy elnyerje a leány kezét. Egyrészt a fiú zsidó volt, a leány apja pedig kikeresztelkedett, másrészt pedig a fiú szegény volt, mint a templom micki mausa, a direktor nagyon gazdag volt. A fiú mégis megreszkírozta a dolgot és megkérte most már a keresztény leány kezét . . .

A kikeresztelkedett zsidó dühösen förmedt rá a kérőre:

— Nézze, egyáltalán nem adhatom magának a leányom kezét, mert egyrészt maga zsidó, mi pedig keresztények vagyunk, másrészt pedig maga szegény, mi pedig gazdagok vagyunk és ugye azt jól tudja, hogy mégis a pénz a legfontosabb nálunk zsidóknál ...

Utazások.

A KALAUZ

Hiába, én is hiú ember vagyok és így nekem is rendkívül jól esett, amikor népszerűségem kisebb-nagyobb jeleivel találkoztam.

Egyszer Berlinbe mentem meglátogatni a fiamat. Előre megváltottam oda-vissza a jegyet. Akkor Bécsben játszottam, így Bécs-Berlin, Berlin-Bécs jegyet váltottam.

Visszafelé már messze Csehországban járt a vonat, amikor a magyarul beszélő kalauz kezébe véve jegyemet kijelentette, hogy rossz vonalra szálltam, mert ez a jegy nem erre, hanem a másik vonalra szól. Kijelentette, hogy új jegyet kell váltanom.

Kétségbe voltam esve, mert mindössze öt schilling volt a zsebemben. Felajánlottam a kalauznak, hogy aranyórámat adom zálogba, de nem fogadta el. „

Már-már beletörődtem abba, hogy a legközelebbi kis csehországi állomáson le kell szállnom, amikor legnagyobb meglepetésemre a kalauz kijelentette, hogy nyugodtan utazzam Bécsbe, ő kiállítja a jegyet és majd én küldjem el a jegy árát a címére.

Elmondotta a kalauz, hogy gyakran látott Budapesten, nagy tisztelőin és örül, hogy szolgálatot tehet nekem.

Meghatottan köszöntem meg az egyszerű kalauz nobilis gesztusát és természetesen Bécsből Pozsonyon keresztül eljuttattam a jegy árát a kalauznak.

TEMESVÁRI KALAND

Temesvárott vendégszerepeltünk. Akkor, rengeteg pénzbe került egy jegy, konjunktúra volt, csak úgy dőlt a pénz a mi pénztárunkba is. Amikor eltávoztunk, a szekrényből marékszámra nyomtuk be bőröndjeinkbe a papírpénzhalmazt.

Már az autóban ültünk, hogy az állomásra menjünk, amikor a szobalány lelkendezve rohant utánunk. Kezében egy halom pénz volt.

— Nagyságos úr, nagyságos úr, — kiabálta magyarul beszélő leány — a szekrényben az egyik dobozban otffejtették ezt a pénzt.

És odaadott nekünk harmincezer leit. Kétezer lei borraivalót adtunk a derék szobalánynak, aki alig akarta elfogadni a pénzt, mondván, hogy eléggé megjutalmaztuk őt a játékunkkal.

Apró epizódok.

MIÉRT NEM KERÜLTEM A POSTAMÚZEUMBA!

Néhány évvel ezelőtt telefonáltak a postafőigazgatóságról, értesítettek arról, hogy egy levél érkezett a címemre, amelyen semmi egyéb nem volt, mint az én eléggé jól sikerült arcképem egy újságból kivágva és a borítékra ragasztva és alatta ennyi: Magyarország. A világhírű magyar posta nyomba tudta, hogy kinek kell kikézbesíteni a lapot, de megkértek arra, hogy az érdekes és számukra értékes levelet adjam oda múzeumuk részére.

A megtisztelő ajánlattól meg voltam hatva, de kijelentettem a telefonálónak, hogy nem lennék színész, ha nem tartanám kincsnek ezt a levelezőlapot s megkértem őket, hogy ne haragudjanak, de nem adom oda múzeumuk részére.

A LIBAMÁJ.

Amikor igazgató voltam, volt egy kitűnő női tagom, T. L., aki a privát életben is nagyon jóba volt velünk. Néki joga volt bármikor eljönni hoz-

zánk. Megtörtént, hogy már reggel 8 órakor beállított és megkérdezte, mi van reggelire.

Egyszer ugyancsak reggel állított be. Én teát és libamáját reggeliztem.

— Jaj dirikém édes, — kérte — úgy szeretnék egy kis libamáját enni.

Tudtam, hogy a libamáj az élete, ezért megakartam tréfálni és adtam a kegyetlent

— Szó sincs róla, ez az enyém, ebből egy falatot sem kapsz.

Fájó szívvel mondott le a libamájáról. És csak nézte, nézte sóvárgó szemekkel.

Egyszer csak észrevettem, hogy egy légy van a májon, nagy kegyesen átnyújtottam T. L.-nek az egész tányért, mert irtózott a legyektől.

— Na azért, ne mond, hogy rossz ember vagyok, az egészséget neked adom.

T. L. megette a libamáját és csak utána jegyezte meg:

— Azért máskor külön tányéron adhatnád a máját és a legyet.

KIS KÉSÉS

Siófokra akartam utazni, táviratoztam feleségemnek, reggel érkezem a kilencitzenötösssel.

A vonatot lekéstem. Erre újra sürgönyöztem, hogy félegykor délben érkezem. Hazamentem, de óvatosságból már félegykor a pályaudvaron voltam és ott ebédeltem. Éppen a tésztát ettem, amikor észrevettem, hogy elindult a vonat. Erre átmentem a szemközti kávéházba, ott olvastam és egy kártyapartiba sodródtam így szerencsére lekéstem az

esti vonatot is. Most már szégyeltem hazamenni, a szobalányunk kinevetett volna, és egy közeli szállodában vettem ki szobát, azután végre a vonatra kerültem és másnap reggel kilenc-tizenöt-kor megérkeztem.

Amikor feleségem szemrehányást tett, csodálkozva válaszoltam:

— Hol itt a késés¹? Én azt táviratoztam, hogy kilenc-tizenöt-kor megérkezem és pontosan ott is voltam.

MENNYI VÍZ

K. direktorom meglátogatott Abbáziában. Amikor Fiuméből, ahová elébe mentem, a tengerre értünk, őszinte megdöbbenéssel kiáltott fel:

— Mennyi víz!

Meghallotta egy utas a hajón, aki elmesélte, hogy egyszer egy szabolcsi paraszttal utazott Amerikába.

Megkérdezte a nyílt Óceánon a parasztot:

— Mit szól ehhez a csudához, ennyi víz egy rakáson!

Ez semmi, mondta nagy flegmán a paraszt, nálunk a faluba van egy borbély, az félkézzel borotvál! ...

ORVOS LETTEM

Egyszer egy nagy doboz szivart kaptam ajándékba. Az ajándékozó személyesen is felkeresett az öltözőben és megindokolta a prezentet

— Uram — mondta — engem X. Y. orvosprofesszor hosszú ideje kezel. Több hónapos kezelés után a tanár kijelentette, hogy fizikailag egészséges vagyok, ő már semmit sem tehet, nekem már csak lelkileg kell felgyógyulnom. Erre pedig csak egy professzor van, a kis Rott. Azóta tízszer néztem meg Önt és már lelkileg is remekül érzem magam; megtanultam szívből nevetni.

Megköszöntem a szivarokat és így válaszoltam:

— Uram, én nem mondhatom azt, hogy örülök annak, hogy beteg volt, de annak örülök, hogy szorgalmasan látogatja színházamat. Most csak arra kérem, hogy makk egészségesen is járjon hozzám.

Az illető erre egy egész évre bérletet váltott minden premierre. Így én voltam az első direktor, akinél bérletrendszer volt minden bérleti felhívás nélkül.

LEKÉSTÜNK A VONATRÓL

I.

Sok turnénkon sűrűn fordult elő, hogy lekéstünk a vonatról. Volt egy tagunk, aki ilyenkor mindig tudott valami jót mondani.

Egyszer az orrunk előtt ment el a vonat. Vígan, szinte gúnyosan pöffögött ki az állomásról.

Kollégám rákiáltott a vonatra:

— Nagy kunszt!

II.

Egy másik alkalommal egy hölgy tagunk jajgatni kezdett, amikor lekéstük a vonatot. Kollégám megkérdezte:

— Hány percet késtünk?

—Az éppen a szörnyű, hogy mindössze két per-
cet!?!

—Te pedig úgy jajgatsz, mintha egy órát kés-
tünk volna!

ELSZÁMOLÁS A MENYORSZÁGBAN

T. L. színházunk kitűnő nőtagja, akiről már; írtam egy libamáj históriát, egyszer Lengyelországban szerepelt. Ott bemutattak neki egy csodarabbit. Ez nem csoda, mert ott majdnem minden rabbi csodarabbi, szinte csoda, ha egy rabbi nem csodarabbi.

A történet a fősvény, dúsgazdag emberről szól, aki meghalt, éppenúgy, mintha szegény lett volna. A menyországba került, de csak a kapuig, ahol tudvalevően szigorú rosta van. Csak azokat engedik be, akik az életükben sok jót tettek. A többiek a pokolba kerülnek.

A gazdagot megkérdi az Úr.

— Mi jót tettél életedben?

— Egyszer két krajcárt adtam egy szegény embernek.

— És?

— Egy másik alkalommal három krajcárt adtam egy szegény embernek.

— Az Úr dühös lett:

— Más jót nem tettél?

— Nem.

Az Úr erre Szent Péterhez fordul és megkérdezte:

— Van nálad egy krajcár?

— Van.

— Akkor add oda neki és azután menjen a pokolba!

A VASÚTI JEGY

Volt egy fiatal színészem, aki szeretett viccelni. Különösen a vonatban. Ez mesélte:

Egyszer ellenőr jelent meg a vasúti fülkében. Olyan gyanúsán, olyan szúrós szemmel nézett végig, mintha nem lenne jegyem.

— És Te?

— Én olyan flegmával néztem vissza, mintha lenne jegyem.

HÁNYSZOR NEVET A NÉZŐ?

Egyszer valaki megkérdezte tőlem.

— Mondd ott, mindenki egyformán nevet az egyformán, de a vicceken már nem. Egy svéd, aki véletlenül ért magyarul az háromszor nevet.

— Hogy hogy?

— Először, amikor én elmondom, másodszor amikor a szomszédja elmagyarázza és harmadszor, amikor megérti.

— És egy angol?

— Az kétszer. Először amikor elmondom, másodszor amikor elmagyarázzák.

— És például egy eszkimó?

— Az egyszer. Amikor látja, hogy a többiek nevetnek. Mert hiába magyarázzák neki, úgysem érti.

— És a zsidó?

— Az jelenésközben, amikor én mondom a viccet, előre egy jobb poént súg a szomszédjának.

A BELGYÓGYÁSZ

Egyszer elmentem egy híres belgyógyászhoz, hogy óvatosságból megvizsgáltassam magam.

A professzor alaposan megvizsgált, azután erősen gondolkozott.

Én hamiskásan szóltam rá.

— Úgy-e professzorkám jó lenne tudni mi a bajom?

EZEK JOBBAK

Amikor a legjobban ment a színházam, amikor, hogy úgy mondjam tele voltam pénzzel, akkor egyszer elhozta a titkárom — mint máskor is a szünetben — az aznapi bevételt. Zsebembe tettem a Jó csomó bankót, ebben a pillanatban kopogtak. Egy régi tanonctársam, akivel együtt dolgoztam a Király-utcai fametszőműhelyben, jött látogatóba.

Beszélt a régi időkről, amikor együtt tanonckodtunk, azután megjegyezte.

— Úgy-e szép idők voltak azok?

— Én megtapogattam pénztől duzzadó zsebemet és meggyőződéssel válaszoltam:

— Ezek a mostaniak szebbek . . .

A VILLANY

Volt egy kollegám, aki minden áldott nap elkésett. Ilyenkor villámgyorsan kapkodta magára a jelmezét. Csuda volt, hogy nem késett le.

Egyszer megréfáltam, Abban a pillanatban, amikor öltözködni kezdett, lihegve a sietségtől, egy

szerelemmel az előzőleg fiókomba vezetett villanykapcsolóval eloltottam kollégám asztalán lévő villanylámpát. Megdöbbenve konstataálta, hogy sötét van, éppen ki akart rohanni a folyosóra, hogy szerelőt hívjon, amikor felkattantottam a villanyt. Megkönnyebülve ült neki az öltözködésnek. Erre megint sötétet csináltam, már az örület környékezte, amikor megkért, hogy engedjem meg, hogy az én öltözöaszalomnál sminkelje magát. Megengedtem, de abban a pillanatban az egész öltözöm sötét lett. Csak akkor csináltam világosságot, amikor rég lekéselt a jelenéséről persze alaposan megbüntették.

A NAGYON BECSÜLETES DOKTOR

Bécsből egy évre hazajöttem játszani a Komédiába, azután újra kimenteni, hogy ott saját színházat alapítsak. Bemutattak nekem egy dr. F. K. nevű embert, aki hajlandó lett volna velem társulni. Kijelentette azonban, hogy ő, aki nagyon becsületes, korrekt és pedáns ember, csak akkor társul velem, ha jó információt kap felőlem.

Ez a nagyon korrekt úr úgy látszik nagyon jó információt kapott, mert 14 napi hosszás tárgyalás után — miközben mint ő mondta — megismert — hajlandó volt társulni. Kijelentette, hogy nagyon sok pénzt fektet a színházba.

Nagyon bíztam ebben a korrekt pedáns emberben. Kijártam az engedélyt, megnyílt a színház, de kisült, hogy csak filléreket áldozott a színházra. Mindent a bevételből akart fedezni, akkor dekonjunktura is volt és hamarosan kisült, hogy semmi-

féle pénze nincs és hat heti működés után ez a csuda korrekt ember azon a címen, hogy Pestre megy pénzért, egyszerűen megszökött. És az összes adóságokat a nyakamba hagyta ...

AZ ARTISTA

Színházamba gyakran volt artistaszám is.

Egyszer egy idomító ajánlkozott. Kijelentette levelében, hogy remek mutatványai vannak kacsákkal, libákkal, csirkékkel és nyulakkal.

Azonnal táviratoztam, hogy szerződtetem és Jöjjön rögtön.

Visszatáviratozott, így:

„Késő. A számot megettem.”

A ZSÚR

Egyszer egy nagyon előkelő házban voltam vacsorára hivatalos. A házigazdák nemesi rangot is kaptak annakidején.

A házigazda az egyik szobát lovagteremnek rendezte be. El is dicsekedett, hogy a sisakrostélyt egyik őse hagyta rá.

Én halkan megjegyeztem, hogy ez stimmel, mert a nagypapája még ócskavaskereskedő volt.

MÉG EGY ZSÚR

Egyszer szintén vacsorára voltam hivatalos. Megtudtam, hogy rántott hús lesz a menü. Mialatt az ételre vártunk, agyonkacagták magukat a

vendégek egy rántothús történetemmel.

Elmeséltem, hogy egyszer egy helyen nyolc; vendégre csak néhány szelet húst rántottak ki. Amikor a férj ezen csodálkozott, a feleség megnyugtatta.

— Ne félj szívem, úgysis ehetetlen lesz.

A JÓ DARAB

A Kiskomédiába egyszer behozott valaki egy bohózatot. Nekem nem tetszett, de a szerző erős-ködött, hogy a nézők halálra fogják magukat kaccagni.

Ez nekem kapóra jött.

Ezekkel a szavakkal adtam vissza a darabot:

— Nem használhatom. Mit csináljak én halott nézőkkel?

A BECSÜLETES EMBER

Volt egy tagom, aki nem mondott mindig igazat, ezenkívül notórius kölcsön- és előlegkérő volt.

Egyszer becsületszóra kért 50 koronát kölcsön.

— Nem adok, mondtam.

— Nem hiszi el, hogy visszaadom?

— Nem.

— Nem elég egy becsületes ember szava?

— De elég. Hozza ide, — mondtam határozottan.

A PENGŐ

Egyszer valaki kölcsönkért tőlem egy pengőt.

Szó nélkül odaadtam, de megkérdeztem:

— Körülbelül mikor tudja visszaadni!

A pasas dühösen válaszolt:

— Na hallja! Azért a rongyos pengőért még jósoljak is magának!

AZ ALTATÓ

Ez is direktorságom alatt történt.

Egy tagom megkérdezte, hogy nincs-e valamilyen altatóm, mert színház után szeretne egy kicsit mulatni menni.

Én csodálkozva kérdeztem:

Nem értem. Te éjjeli lokálba akarsz menni és mielőtt odamégy, altatót veszel be!

Mosolyogva válaszolta;

— Ejnye de érthetetlen vagy direktor úr! Nem nekem kell, hanem a feleségemnek.

LOGIKUS

Egyszer valaki megsértődve mondat

— Kedves Rott úr, maga sohasem ad az embernek igazat.

— Látja, ebben sincs igaza — válaszoltam.

ELŐLEG

Egyik tagom előleget kért tőlem:

— Holnap vasárnap lesz és nincs semmi pénzem — mondta.

— Mit gondol — feleltem — ha van pénze, holnap nem lesz vasárnap?

PISTA FIAM

Feleségem megfenyegette Pista fiunkat, amikor hatéves volt. Akkor falun nyaraltunk és így kiáltott rá:

— Ha rosszalkodsz, bezárlak a tyúkólba!!

— Csak tessék, mama, — felelte Pista, — de egyet már mondhatok, hogy tojni azt nem fogok.

A TENORISTA

Asztaltársaságunkhoz tartozott egy tenorista, aki egy nap így szólt:

Ma lépek fel hosszú szünet után. Ha sikerem lesz, a Ritzben találkozunk, ha nem, akkor a kiskocsmába, a színház mellett.

Előadás után mindenki a kiskocsmába ment, csak a tenorista ment a Ritzbe.

FELESÉGEM AUTÓJA

Feleségem, mint a könyv más részében már megírtam, egy időben autót vezetett. Egyszer volt egy kis karambolja.

Ijedten kérdezte egy ismerősünk:

— Csak nem sérült meg a nagyságos asszony!

— Nem, hála Istennek, csak egy kis arcfesték horzsolást szenvedett.

KATÓ MONDTA

Amikor Kató lányom kicsi volt, az Andrásy-úton sétáltam vele. Előttünk egy sántikáló ember ment, aki hirtelen futni kezdett, hogy elérje a vilámost, amelyet megpillantott.

Kató megkérdezte:

— Papa, miért fut az a bácsi, az egyik lábával gyorsabban, mint a másikkal?

bábszínház

Sok jó és sok rossz van a színigazgatás körül.

Nékem voltak jó éveim és rossz óráim, vagy úgy is mondhatjuk, hogy rossz éveim és jó óráim. No de inkább az előbbi.

Egyszer, az úgynevezett rossz időkből bemutatnak nekem egy embert. Kisült, hogy ő is igazgató. Még pedig a bábszínház igazgatója.

Megveregettem a vállát és irigykedve mondtam neki:

— Magának jó, irigylem magát.

— De miért?

— Nézze, ha vége az előadásnak, maga felakaszthatja a színészeit, de tőlem a gázsit kérik.

AZ ÚJ SZAKÁCSNÉ

Feleségem nemcsak kitűnő színésznő, hanem remek háziasszony is. Nagyon kényes a szakácsnékra.

Egyszer egy új szakácsnét vett fel és megkérdezte:

— Jól főz?

— Meghiszem azt! Amikor elváltam az uramtól, utána még öt évig szakácsné voltam nála.

XIII.

Két érdekes utazási történet.

I. PRÁGÁBAN

Amikor először voltam Prágában egy tisztelőm megmutatta nékem a híres prágai gettót. Ott alkalmam, volt egy öreg talmudtudóssal megismerkedni. Természetesen szóbakerült az antiszemitizmus is.

Az öreg kijelentette, hogy az antiszemitizmus relatív, és mindjárt példával is szolgált.

— Ha megkérdezzük egy antiszemitát — mondta, — hogy milyen a zsidóság, akkor az antiszemita kijelenti, hogy a zsidónép üzleties, roszimulatú és nagyrészt csaló népség.

De ha ugyanezt az antiszemitát megkérdem, hogy a Blau, aki egy házban lakik vele, milyen ember, akkor az antiszemita áradozva mondja:

— A Blau! A Blau egy talpig úriember, a becsületesség mintaképe!

— Na már most ha megkérdéznénk egy zsidót, hogy milyen nép a zsidóság, akkor az illető így válaszol.

— A zsidóság az Isten kiválasztott népe!

Ez a zsidó is egy házban lakott a fentebb említett Blau-val, természetesen megkérdézi tőle, hogy

mi a véleménye Blauról.

A következőket válaszolja:

— A Blau! A Blau egy utolsó gazember, az emberiség söpredéke! Egy akasztófára való.

Mosolyogva fejezte be a prágai talmudtudós:

— Hát ilyen relatív az antiszemitizmus.

II. VELENCÉBEN

Egyszer Rómában jártam dr. Haas István és legidősebb fiam társaságában, aki akkor tíz éves volt. Haas Rómában maradt, de én a fiammal Velencébe utaztam. Öt órakerkeztünk meg és a gondolásnak azt mondtam, hogy evezzen a hotel Bauer és Grünwaldhoz, ahol én szobát rendeltem. Amikor odaértünk a hotelhez kitűnt, hogy nincs szoba. Erre visszamentünk a gondolába és egyik szállodából a másikba gondoláztunk. Sehol sem volt szoba.

Olyan mérges voltam, hogy a gondolában stílszerűen azt gondolám, hogy megüt a guta. Már este 10 óra volt és még mindig cipelt minket a gondola hotelről hotelre.

Végre 5 órai csónakázás után megkönyörült rajtunk a gondolás és kijelentette, hogy ő szerez szobát.

Messze a város határán túl kötöttünk ki egy öreg háznál.

Bemutatott bennünket a lakás tulajdonosának, aki egy félelmetes külsejű boszorkány típusú nő volt. A fia emelte ki a gondolából a kofferjeinket, aki viszont úgy nézett ki, mint egy többszörös rablógyilkos. Egyik tette elkövetése közben.

Remegve zártuk magunkra az ajtót és fiammal elbarikádoztuk az ajtót olyképen, hogy az asztal és a szekrényt az ajtó elé cipeltük.

A rettegéstől alig tudtunk elaludni. Másnap reggel kopogásra ébredtünk. Gyorsan elhúztuk a barrikádokat, kinyitottuk az ajtót és íme ott állott a mi boszorkánykülsőjű háziasszonyunk most már szépen megfésülve, tiszta ruhában és kezében egy nagy tálca, kávéval, tojással, mézzel, gyümölcssel.

Hát így lehet bízni az első impresszióban.

XIV

Külföldi apróságok.

HÁZTŰZNEZŐ

Jártam én Bécsben színészeim előtt is. Sőt úgy volt, hogy ott fogok megnősülni, fiatal legényke voltam, amikor egy házasságközvetítő háztűznézőbe vitt. Mint mondta, egy gazdag családhoz.

Remekül volt terítve a családnál. Nehéz ezüst villák, kések, kanalak. Csodálkozva kérdeztem:

— Ilyen gazdagok ezek!

A házasságközvetítő diadalmasan bólogatott. Én viszont gyanút fogtam és megkérdeztem:

— Mondja, nem kölcsönbe kapták ezek ezt a szép ezüst szervizet?

— Ugyan — válaszolta megvetéssel a hangjában a házasságközvetítő — hát mer valaki ezeknek bármit is kölcsönadni!

A FEKETEKÁVÉ

A Kammerspiele-ben játszottunk. Négyünknek szép közös öltözőnk volt, szünetekben ott kártyáztunk, beszélgettünk mindig.

Kártya után meghívtam mindenkit egy feke-

tére a Cafe Sacherbe.

Fritz Grünbaum megjegyezte:

— Én nem megyek, mert nem iszom vacsora után feketét, mert ha iszom, nem tudok aludni.

Fejcsóválva jegyeztem meg:

— Érdekes, nálam viszont úgy van, hogyha alszom, nem tudok feketét inni-

AZ EGÉR CSALÁD

Abbáziában nyaraltam. Egy barátom is abban a szállóban lakott. Amikor már lefeküdtem, barátom bekopogott hozzám, hogy jöjjenek be hozzám gyorsan, mert egy egeret látott. Álmosan és fáradtan besiettem a szobájába. Abban a pillanatban az egér kirohant az ajtón és a következő pillanatban már az én szobámban volt. Egész éjjel hallottam az egér rágcsálását. Ha elszundítottam, rögtön kapargálni kezdett az egér. Reggel figyelmeztettem a szobalányt az egérre, de a leány nem találta meg. Megkértem őt, hogy pakoljon, mert indult a vonat, így nem sokat törődtem az egérrel. A határon a vámőrök megvizsgálták a bőröndömet, az egérről meg is feledkeztem. Odahaza a feleségem kipakolta a ruháimat, azután ebédelni mentünk. Ebéd után lefeküdtünk aludni. Én az egyik szobába, ő a másikban. Egyszerre csak feleségem kiabálni kezdett: „Te Sándi, egy egér! Berohantam, a szobalány is bejött egy seprővel és izgalmas hajsza után agyonütöttük. Utána visszafeküdtem a pamlagra és olvasni kezdtem. Egyszerre csak én kiabáltam el magamat:

— Te Berta, egy egér!

Berohant a szobalány, ismét vad üldözés következett és ezt az egeret is agyonütöttük. Két egér szenderült jobblétre. Feleségem utána nagytakarítást rendeztetett. Három nap telt el. Nővérem jött látogatóba, s amikor leült a díványra, egyszer csak ijedten tapasztalta, hogy valami puhára lépett. Fel-sikoltott. Megdöbbenve néztünk rá. Kitűnt, hogy egy hatalmas döglött egér van a lába alatt. Csodálkozva néztük az egér tetemét. És megállapítottuk, hogy hogyan került ide ez az egér.

Az történt, hogy az abbáziai egér bemászott a ruháim közé, a szállodai szobalány bepakolta az egeret is, a vámőrök nem vették észre az eleven podgyászt. Az egér azután két kis egeret szült a ruháim között, így történt, hogy hármas egérvadászatot kellett rendeznünk és így történt, hogy Pesten hunyta le a szemét az abbáziai egér két csemetéjével.

KÁLMÁN IMRE ÉDESAPJA

Van két karlsbadi emlékem is. Az egyik Kálmán Imre édesapjával kapcsolatos. Amikor bemutattak neki, udvariasan kijelentettem, hogy büszke vagyok arra, hogy Kálmán Imre édesapjával megismerkedhettem. És hozzátettem, hogy Ön büszke lehet a fiára!

A világhírű zeneszerző édesapja így válaszolt:

— Én boldog vagyok, hogy Kálmán Imre édesapja lehetek. De büszke viszont arra vagyok, hogy Rott Sándor honfitársa lehetek.

A HORKOLÓ SZOBATÁRS

Ez a másik karlsbadi história egyik kollégámmal kapcsolatos, akivel Karlsbadban a szállodában egy szobába kerültem. Még pedig úgy, hogy megbeszéltük azt, hogy Karlsbadban fogunk találkozni és együtt lakunk. Én előre mentem, ő másnap jött. Kollégám rettenetesen horkolt. Egy ideig türtem, próbáltam elaludni, de reggel ötig kínlódtam, A horkolás csak erősödött, éjfélkor még csak úgy horkolt, mintha dobolna, kettő tájban úgy, mintha Öten dobolnának. Háromkor már úgy, mint egy dzsessz zenekar. Négykor úgy hangzott a horkolása, mint Fricsay zenekara a Weingrubernél. Ötkor már nem bírtam tovább, kiugrottam az ágyból, őt kiráncigáltam és miközben álomtól dagadt szemekkel bután nézett rám, ráordítottam:

— Mars ki! Te már eleget aludtál, most én akarok aludni.

És kidobtam a szobából.

Harold Lloyd Budapesten és egyébek.

ESETEM HAROLD LLOYDDAL

Amikor Harold Lloyd Budapesten járt, bemutatták néki az összes pesti komikusokat. Szóba kerültek az összes érdekesebb szerepek, amelyeket én is, ő is játszottunk. Ő elmondotta, hogy sok vadászszerepe volt, de egyébként is jó vadász.

Én, mint egyik legérdekesebb élményemet, egy vadász esetemet említettem meg. Ezt meséltem el:

— Rémes kalandom volt egyszer — beszéltem.

— Egy erdőn mentem át és 100 farkas üldözött.

Harold Lloyd megkérdezte:

— Biztos, hogy száz farkas rohant maga mögött?

Sértődötten válaszoltam:

— Mondjuk, hogy nem volt száz, csak ötven.

— És olyan biztos, hogy ötven farkas üldözte?

Még mérgesebben válaszoltam.

— Mondjuk, hogy csak húsz farkas volt.

— Na, ez sem olyan egészen biztos, — vélte Harold Lloyd.

— Hát tudja mit, mondjuk, hogy csak egy farkas üldözött. Az se valami kellemes.

Harold Lloyd még mindig nem hagyta abba.

— És az holt biztos, hogy egy farkas üldözte magát?

Nevetve fejeztem be a történetet:

— Hát farkasnak kellett lenni, mi más morgott volna akkor a hátam mögött.

A KIBIC

Apám nagyon jól tudott kártyázni. Szinte virtuóza volt a kártyának. Egyszer negyvenkét éves koromban ültem a kávéházban és kártyáztam. Egyszerre csak észrevettem, hogy apám leül mellém kibicelni.

Nézte-nézte, hogy milyen lapokat teszek ki, egyszerre aztán kitépte kezemből a kártyát, arrébb tolt és rám kiabált:

— Eridj innen te taknyos! Nem értesz a dardlihoz.

És tovább játszott helyettem.

AMIBEN A FIAM UTÁNZOTT

Érdekes véletlen, hogy életem első szerepe egy műkedvelő előadáson a „Pajkos diákok” Fleck szerepe volt. És amikor a Feri fiam kijött a színiiskolából, a vizsgaelőadáson ugyanezt a szerepet játszotta. De még érdekesebb véletlen, hogy amíg én ezen az első előadáson leestem egy létráról a színpadon, addig ő ugyanebben a szerepben a zenekarba zuhant bele.

EGYRE MEGY

Egyszer nagyon jó barátságban voltam egy fiatal rabbival. Nagyon vallásos ember volt és tudós hírében állott. Megkértem őt, hogy imádkozzon azért, hogy én fiatal maradjak.

Azt válaszolta, hogy azért ő nem imádkozik, de annyit megtesz, hogy imádkozni fog azért, hogy ne legyen öreg.

MINEK A FEJ!

Volt egy kopasz kollégám. Egyszer megkérdeztem tőle:

— Én nem értem, hogy amikor nincs hajad, kalapot egyáltalán nem viselsz, a homlokodon nem hordasz imaszíjat, akkor tulajdonképpen mi szükség van a fejedre?

A SÚLYOS EGYÉNISÉG

László Imre, a kövér László tudvalevően nem tartozik a cingár színészek közé. Úgy nézek ki mellette, mint amikor egy agár az elefánt mellett megy el. Vagy inkább, mint egy törpe dakszli egy víziló mellett. Egyszer így szóltam rá:

— Te olyan súlyos vagy, hogy ha kicsontoznak, akkor is nyomsz még egy mázsát.

ESETEM A KONFLISSAL

Egyszer előadás után ötödmagammal Budán mulattunk. Egészen reggel 6-ig. Persze alaposan berúgtunk. Egészen addig ittunk, míg jóformán el nem fogyott a pénzünk. Alig maradt pár fillérünk,

éppen annyi, amivel Budáról Pestig jöhettünk. Reggel hat óraker azután beültünk egy konflisba és én mindenkit hazafuvaroztam. Egyiket letettem a Váci-úton, a másikat a Király-utcában és így tovább. Az ötödikkel az akkori Szerecsen-utcába mentem el. A kapunál őt is letettem, azután visszavánszorogtam a konflisba és ott elaludtam. A kocsis hagyott nyugodtan aludni. Tizenegy óraker délelőtt valaki felébresztett. A színház egyik jegyszedője volt, aki felrázott és megemlítette, hogy már reggel hét óraker látott aludni a kocsiban, de akkor azt hitte, hogy csak várok valakire. Akkor sietnie kellett, de most, hogy visszajött és látta, hogy tizenegy óraker is ott alszom, úgy érzi, hogy valami nincs rendben. Megköszöntem, hogy fölkel-tett, azután rászóltam a kocsisra, hogy vigyen a külső Váci-útra. A Körúton azután óvatosan kiugrottam a kocsiból, mert csak egy forint volt a zsemben és a hajnali út az ötórás alvással, legalább 15 forintba került volna. Ez volt életem első és utolsó bliccelése.

Két szomorú történet.

1.

Úgy gondolom, hogy mindezideig színészpályám kellemes oldalait mutattam be. Ezúttal két kellemetlen históriát eleveníték fel. Mert úgy érzem, hogy őszintének kell lennem az én kedves olvasóimhoz és életem fájó epizódjait sem szabad elhallgatnom.

Amikor Bécsbe érkeztem, kilencezer Schilling havi gázsival szerződöttem a Theater der Komiker.

A premieren megjelent gróf Ambrózy bécsi követ is kíséretével. Végtelenül boldog voltam, hogy meghívott egy nagy estélyre, amelyet három héttel később akartak megtartani. Úgy én, mint a feleségem hivatalosak voltunk.

Öt-hat nappal az estély előtt egy pesti pékmes-ter, akinek a nevét nem akarom kiírni, feljelentett, mert 600 pengővel tartoztam neki. Úgy tüntette fel a dolgot, mintha én jogtalanul vontam volna el tőle a hatszáz pengőt, fondorlatos módon.

Ugyanakkor, amikor Bécsben nagy sikerem volt a Theater der Komiker színpadán, amikor a bécsi publikum ünnepest és a lapok színházi rovatai dícsimnuszokat írtak rólam, Budapesten, egé-

szen más természetű cikkek jelentek meg rólam, amelyek körözésemet jelentették. Másnap a bécsi lapok is átvették a törvényszék határozatát. A bécsi újságírók meginterjúvoltak, de én igazam tudatában, hiszen csak egyszerű tartozásról volt szó, megnyugtattam őket, hogy csak tévedésről lehet szó. Megmondtam nekik, hogy a pesti ügyvédem éppen most értesített, hogy mindent tisztáz.

És ekkor következett be életem egyik legszomorúbb epizódja. Felhívott a követség titkára és rendkívül udvariasan lemondta a követ nevében a meghívást.

Bármilyen udvariasan is beszélt a titkár, én megsemmisülten hallgattam.

Később azután a bíróság rehabilitált és a feljelentő fél kijelentette, hogy nem tartozom néki és két pesti újságban is bocsánatot kért tőlem.

2.

Másik történet közvetlen Bécsbe való utazásom előttről szól.

Akkor már feleségem, leányom és fiam Bécsben voltak, nekem még 14 napig fel kellett lép-nem és csak akkor akartam utazni.

Ezalatt az idő alatt egy jóbarátomnál, G. L. vezérigazgató úrnál laktam.

Egy szép napon ennek a vezérigazgatónak a villájába reggel hét órakor két detektív állított be, engem kerestek és az útlevelemet kérték.

Megdöbbenve jegyeztem meg, hogy ha elveszik az útlevelemet, nem tudok Bécsbe utazni, ahol már vár a családom és a szerződéseim. A detektívek vállvonogatva jelentették ki, hogy nekik teljesíteni kell a parancsot. Erre én azt mondtam, hogy az

útlevelemet nem adom oda, de kérem őket, jöjjenek velem együtt Hetényi főkapitányhelyettes úrhoz. Hetényi szeretettel fogadott és felháborodott hangon hívta fel telefonon azt, aki utazásomat meg akarta akadályozni.

— Hát mi értelme van annak, — mondotta a főkapitányhelyettes úr —, hogy megakadályozzák ezt a derék, becsületes embert, hogy dolgozzon és adósságát törlessze.

Tényleg az történt, hogy rövid idő alatt több mint százezer pengőt törlesztettem adósságomból.

A kommün alatt

A kommün alatt elveszítettük pénzünket, színházunkat, mindössze harmincezer korona kékpénzünk maradt. Ezzel lementünk kis villánkba Siófokra. Egyedül a mi villánk nem volt még elrekvirálva.

Harmadnap beállított hozzánk három ember. Egy katonazubbonyos, egy parasztruhás és egy munkáskülsejű ember.

Hosszan elnyújtva az o-betűt, megkérdezte a katonazubbonyos:

— Maga a Róth elvtárs?

— Rott vagyok — válaszoltam.

— És elvtársé a villa?

— Igen.

— Akkor elrekviráljuk — hangzott az ítélet.

— De kérem, én magam is munkás vagyok.

— Nagyon sajnáljuk — mondta a parasztruhás.

A munkáskülsejű hozzátette:

— Akkor is elrekviráljuk.

— Hát nem tudják, hogy én ki vagyok?

— Nem.

— Én vagyok a Rott Sándor, a kis Rott.

Megszólalt a munkás:

— Ja, maga a kis Róth, na akkor nem bántjuk. Isten vele.

így maradhattunk még a kommün alatt is a villánkban.

Bécsi emlékek.

FRANZ ENGEL KONFERANSZA

Se szeri, se száma a bécsi emlékeimnek. Nem csoda, sokat játszottam a bécsi színpadokon. Ugyanúgy ismernek a bécsiek, mint ahogy a pesti publikum ismer. És szerettek.

Jelentős sikerem volt a Theater der Komikerben, a Budapester Orfeum Gesellschaft színpadán, a Johann Strausz Theaterben, a Theater an der Wienben, a Jubileums Stadt Theaterben és Kammer-spiel ében is.

Az én nagy bécsi népszerűségemet szövéttető Budapesten a kitűnő Franz Engel, amikor a bécsi társulattal Budapesten vendégszereztem. Akkor Bécsben voltam szerződésben és a vendégjáték során Budapesten Faludi Fővárosi Operettszínházában játszottunk német nyelven. Franz Engel konferált.

Engem így aposztrofált:

— A kis Rott népszerűségére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy amikor Ischlben vendégszerezeltünk és egyszer öfelsége I. Ferenc József együtt sétált a kis Rottal, valaki megkérdezte:

— Ki az a szakállas, egyenruhás öreg úr a kis Rott mellett? ...

BÉCSBE MEGYEK

A Pelikán című darab példátlan sikerrel ment, amikor Bécsbe kaptam szerződést, önhibámon kívül megbukott színházam adósságai nyomasztó teherként súlyosodtak fejemre, ezért kaptam a jó ajánlaton, s csak egy szempont vezetett, hogy a nagy bécsi gázsiból kielégíthessem hitelezőimet

Életem legkellemetlenebb emlékei közé tartozik az, hogy szerződésszegéssel vádoltak s nem látták be, hogy miért kell nekem Bécsbe mennem. Pereket indítottak ellenem, még Bécsben is zaklattak. Akkoriban nemcsak a színházi rovatban szerepeltem és én voltam a legboldogabb, amikor a bécsi gázsiból lassan-lassan kifizethettem hitelezőimet és ezzel minden kellemetlen igazgatói emlékemtől megszabadultam.

Természetesen, amikor jó gázsival ismét Pestre hívtak, boldogan hagytam ott a még jobb bécsi gázsit és Pestre jöttem játszani az én drága pesti közönségemnek.

Négy tanulmány — rólam.

NÉGY TANULMÁNY — RÓLAM

A sokezer kritika közül, amelyet rólam írtak, legbüszkébb talán Szomaházy István tanulmányára vagyok.

Beszélggett velem és a cikk, amit rólam írt, iskolapéldája annak, hogyan kell egy igazi írónak interjút csinálni.

Elhatároztam, hogy a rólam írott cikkekből csak dióhéjban, illetőleg mogyoróhéjban közlök néhány sort, de úgy érzem, Szomaházy István emléke megérdemli, hogy a Pesti Naplóba írt egész oldalas „A kis Rott” című. cikkét kivételesen szó szerint közöljem:

„Nem tudom az ismeretlen férfi nevét, aki először mondta, hogy nem a műfaj a fontos, hanem a tehetség, de meggyőzőbb illusztrációja e mondatnak aligha lehet a kiss Rottnál, aki egész életében kicsike, nem is mindig elsőrangú bohózatokban aratta sikereit, soha még nem játszott kőszínházban, s akiről mégis az a vélemény itt Budapesten — nemcsak a színházak körül, hanem a közönségnél is —, hogy a főváros legjobb színészeinek egyike. Voltaképpen csak az artista-színész babéraitra

pályázott és mégis több, mint akárhány körülrajongott kollégája, aki boldogtalannak érzi magát, ha egy napon nem szerepelhet az újságban. Nemcsak mint jellemalakító bohózati művész tartozik a kontinens legkülönbjei közé, hanem azzal a ritka adománnyával is, hogy már a pusztá megjelenésével is meg tudja kacagtatni a leggyomorsavasabb embereket. Neki csak meg kell jelennie a színpadon, s akkor mindenki megfélekedzik minden bajáról s könnyeit csurgatva kacag, mielőtt egyetlen szót kimondott volna. A nagy jótevők közül való, akik a nevetés fejedelmi ajándékát adják nekünk. A gurul szót, azt hiszem, az ő kedvéért találták ki, mert a nézőtéren még egy öngyilkosjelölt sem akad, aki groteszk és páratlan humorát élvezve, nem gurulna a nevetéstől. De megjelenésének hatásán felül, színészi, jellemábrázolási képességei is elsőrangúak, habár nem lehetne azt elmondani azokról, akiknek darabjait játssza.

A kis Rott egy nagyon kedves, művészileg berendezett lakásban lakik, nyugodt és békés otthonban, ahol minden bohémság idegen. Itt ő egy kedves úr, aki előzékenyen megmutatja képeit, amelyek nem kisebb művészek ecsetje alól kerültek ki, mint Lehnbach, Mednyánszky, Lotz, Kaufmann, Csók, Perimutter Izsák, Fényes Adolf, Rudnay, Iványi-Grünwald, s hozzájuk hasonlóak. Nem csinál ebből érdemet, sőt mentegetőzve mondja:

— Még a békeidőben vásároltam, amikor a festmény nem került sokba.

Szerénykedik a kis Rott, holott tudjuk, hogy ezeket a művészeket a békeidőben is meg kellett fizetni. De ő ekkor sem kávéházra és éjjeli korhelykedésre költötte a pénzét, hanem örökbecsű képekre.

Őszinte és igen nagy mértékben meg van lepve, mikor a biográfiája után tudakozodom, hiszen ott vannak a miniszterek, a politikusok, a köszínészek: azok csak jobban érdeklik az olvasókat.

— Pedig de szerettem volna valami szép, nagy parádés szerepet eljátszani — mondja sóhajtva (ő nem tehet róla, hogy még a sóhajtása is megkacagtat) —, de valahogy itt maradtam a kis bódémban. Az öreg Újházi, mikor találkoztam vele, mindig megölelt, megcsókolt és dörögve mondta:

— Te marha, miért nem lépsz fel egy nagy darabban, hiszen te lennél a legelső színész az országban.

— Ilyeneket mondott rólam Beöthy László is, Pethes is, Ivánfy is, meg a többiek. Ilyen kedveségeket hallok a Vígszínház összes színészeitől is, mégis itt ragadtam a magam műfajánál. Talán az is hozzájárult ehhez, hogy tizenkilenc éves koromig fametsző mesterember voltam, s amikor végre a szerencse a néhai Oroszi alatt rám mosolygott, oly boldog lettem, hogy nem akartam többé változtatni sorsomon. De azért, akárhogy nevet is a furcsa arcomon, ne kacagjon ki: az önérzetem megvan, hogy csakugyan jó komikus vagyok. Meg tudom érteni, hogy a közönség így mulat rajtam, én is mulatnék, ha a közönség helyébe volnék. Nincs ilyen komikus minden bokrban. De a sikereim ellenére, mit tagadjuk itt egymás közt, bizony néha dagadoznak bennem bizonyos ki nem elégitett ambíciók, s egy kicsit mindig restelem, hogy sohasem játszottam közsínházban. Milyen jó volnék én, mint Enterich a Koldusdiákban, mint Frosch a Denevérben, vagy mint Icíg zsidó a Sárga csikóban. Ott mutathatnám meg igazán, hogy legény vagyok

a talpamon. És még egy, szinte elérhetetlen vágy: eljátszani a Molière Képzelt beteg-ét!

Elmondja, hogy szenvedélyes utazó, de mindig csak komoly színházakba jár külföldön, s becsület-szavára kijelenti, hogy Európa egyetlen színészgárdája sem áll azon a színvonalon, mint a magyar.

— Természetesen, engem sem véve ki — mondja halálos komolysággal.

*

1926-ban a Magyar Hírlapban jelent meg Ballassa Józsefnek, a kiváló írónak alábbi cikke:

A kis Rott tehetségének alapja az, hogy sohasem játszik embert, hanem mindig karaktert, típust. (Ha az ember olvassa a feljegyzéseket a régi színészekről, azok is ilyenek voltak. Molière ilyeneknek írta a szerepeket. A két legnagyobb olasz színész: Grasso és Musco ma is ilyenek: karaktereket visznek a színpadra, egy-egy olasz vidék típusait és innét hódító nagy sikere. A francia komikusok javarésze ma is ilyen. Ez még az ős-színész maradványa.)

A kis Rottnak van még egy másik eszköze is, amely nagyszerű komikussá teszi. Ez pedig az, hogy nemcsak a szavával, de minden ízével is ki tudja és ki akarja fejezni a komikumot. Rott nem szatirizál, mint a legtöbb komikus, mégcsak nem is parodizál, hanem természetsszerűleg keresi a groteszket. Nála nincsenek gesztusok, nála grimaszok vannak és fintorok; nem azt keresi, hogy megérezzük a tréfát, hanem hirtelen csap le ránk a vicc és egyszerre, egyetlen átütéssel látjuk az egész helyzet fonákját, tréfáját, derűjét és kacagtató voltát.

*

Rott nagyszerű komédiás, a legjobb ma a ma-

ga nemében és a tréfák, amelyeket csinál, olyan tökéletesek, és olyan felderítőek, hogy különb mulatságot már el sem lehet képzelni. Ha írók akadnának, akik Rott számára típusokat írnának meg, akkor egészen új színpadi műfaj alakulhatna ki vele és számára.

*

Micsoda háromfelvonásos bohózatot lehetne írni a kis Rott számára és micsoda operettet!

SZOMORY EMIL CIKKE A KLABRIÁSZ PARTI FELÚJÍTÁSÁRÓL

Arról a maga nemében páratlan alakításról írok, amellyel a kis Rott esténként szolgált abban a szerepében, amellyel hajdan meghódította a pesti közönséget és be tudta terelni abba a Rostély-utcai füstös helyiségbe, amelyet Folies Caprice-nak hívtak. Ma más keretben, más környezetben szolgál Rott az ő káprázatos alakításával, amelyből a régi Pest egy kihalt figurája, megszűnt egzisztenciája sír vissza. A Kibic ez, a kávéházi kibic, aki abból él, hogy mások kártyáztak és ő asszisztált nekik. És bizonyos garasokat kapott szegény a Salzer, az Orczy- és Herzl-kávéházban. Hát ezt a típust varázsolja elénk Rott, azzal a közvetlenséggel, ötletességgel, kifogyhatatlan humorral és végtelen kedéllyel, amellyel színészek valóban csak harminc esztendő előtt voltak teleaggatva. Rott megtartotta nagy művészetének minden csengő és speciális zamatját.

Szomory azután a legsötétebb Terézvárosról, a Klabriászpartik őshazájáról ír érdekes elmefuttatást.

SZÉP ERNŐ TANULMÁNYA

Azért küldte a jó Isten a kis Rottot, hogy a nevetést osztogassa a földön. Kis Rott, kis csodadoktor, aki ránknézéssel gyógyítasz bennünket!

Ha az a nevetés, az a kacagás és az a kipukkadás, ami negyven esztendőn át felelt a kis Rottnak a nézőtérről, ha az most mind egyszerre szakadna a levegőbe, megsiketülnénk. Leomlanának a házak, a Duna kiesne ágyából.

A kis Rott, a fenomén, itt van, miénk, magyarnak maradt.

Hatvan esztendő körül jár, az üdeszavú kis Rott.

Van-e háza, autója? Talán gondjai is vannak?

Ó nem, nem ismerhet efféle bánatmat.

Ó tündér. . .

A SZÍNHÁZI ÉLET JUBILEUMI ROTT-VICCLAPJA

A Színházi Élet 1928-ban háromoldalas vicclapot adott Ezek közül közlök néhányat.

Amikor Kató nevű kislányunk két éves volt,, összekulcsolta a kezét és azt mondta:

Ódott tutó őandaltám,

Tólem lópen Budát lolám.

— Mit beszél ez a gyerek! — kérdeztem feleségemet.

Türk Berta csodálkozva felelte:

— Nem érted! Imádkozik. Azt mondja: Édes. kicsi őrangyalkám, kérlek szépen, vigyázz reám.

Apró esetek a nehéz időkből.

APRÓ ESETEK A NEHÉZ IDŐKBŐL

Most, hogy a jegyzeteimet lapozom, sok apró történetet találok a kommün éveiből. A kommunizmus ideje alatt Siófokon éltünk és Riki fiam, aki akkor tizenhét éves volt, zseniálisan tudott élelmiszert beszerezni. Baráti körünkhöz tartozott akkoriban báró Harkányi, akit gyakran meghívtunk vacsorára. Amikor egyszer szilvásgombócot és peislit készített neki az én Bertám, kijelentette, hogy ilyen jól még soha életében nem evett.

*

Riki fiam egyszer pórul járt a zseniális élelmiszer-beszerzéssel. Egyszer, mikor egy mészárszékből a hátsó ajtón kihozta a húst, a sorbaálló asszonyok megállították és csendőrnek adták át. Több, mint háromkiló hús volt a szatyorban.

Pista fiam lélekszakadva szaladt haza jelenteni, hogy Rikit a csendőrségre vitték. Én előszedtem régi revolveremet, elrohantam a községházára és megfenyegettem őket, hogy mindenkit lelövök, ha nem engedik haza a fiamat. Nem tudom, hogy megijedtek-e revolveremtől, vagy sem, annyi tény, hogy hazaengedték Rikit.

Persze, abban az időben nem lehetett dohányt kapni. A szivarvégeket morzsoltuk össze dohánynak. Egyik régi tisztelóm egyszer egy nagy skatulya dohányt ajándékozott, amiből kétszáz cigarettát készítettünk. Hárman egy-egy cigarettát szívtunk el naponta. Mire elfogytak a cigaretták, vége volt a kommünnek is.

Meg is jegyeztem:

— Ha két-két cigarettát szívtunk volna el, akkor biztosan előbb lett volna vége a kommünnek.

*

Fa sem volt. Az erdőbe mentünk rőzsét szedni. Rájöttünk arra, hogy igaza van a népdalnak, hogy erdő mellett nem jó lakni, mert sok fát kell hasogatni. A végén annak a másik mondásnak is igaza lett, hogy a fától nem látni az erdőt; ugyanis anynyi fát vittünk el, hogy attól a fától nem lehetett látni az erdőt, amit „hazavittünk tüzelni.

KILITIFALU

Annyi élményem volt a kommün alatt, hogy egyre újabb és újabb történetek jutnak eszembe.

Így például ma délben, amikor rohseibnit ettem, Kilitifalu jutott eszembe. Persze a krumpliról. Arról már írtam, hogy a kommün alatt Siófon éltünk. Annyi minden nem volt akkor kapható, hogy krumplit sem lehetett kapni. Egy ismerősöm azt mondta, hogy menjek el Kilitifalura, ott kaphatok krumplit. Meg is mondta egy gazdag paraszt címét. Feleségemmel együtt nekiindultunk a kilitifalui parasztot megkeresni. A paraszt nagyon barátságosan fogadott, s amikor előadtam jövetelem célját, így szólt:

— Kedves Róth barátom — mert sokan még ma is hosszú ó-val hívnak az egyszerű emberek közül, — tömjé csak tele azt a zsákot krumplival. Jó szívvel: adom. Pénzt nem fogadok el érte.

Bertám meg én jól teletöltöttük a zsákot krumplival, azután megkérdeztem a derek gazdát:

— Volna valami szekere, ami hazavinné a zsákot!

— Dehogyan van, ellopták a kommunyisták a kocsit is és lovat is.

— Hát valami ember, aki elcipelné, volna-e?

— Dehogyan van, bevitték őket a vörösbe.

Kénytelenek voltunk magunk hazavinni a krumplit. De ez nem ment könnyen, húsz lépésnél úgy éreztem, hogy összeroskadok. Pokoli hőség volt, nem embernek való munka volt egy ilyen teli zsák krumplit cipelni. Bertám is nagyon kínlódott, mert ő egy szatyorra való krumplit cipelt.

Végre mentő ötletem támadt.

A krumpli egy kistrészt kiöntöttem az útra, úgyhogy a zsák közepe üres maradjon és csak két oldalt lógott a zsákban a krumpli s a közepe egész üres maradt. Ezt az üresen maradt részt a nyakamba tettem és úgy vittem tovább a zsákot.

Tekintettel arra, hogy a villánk pontosan háromnegyedórányi járásra volt Kilitifalutól, könnyű elképzelni, hogyan néztem ki ezen az úton. Sokszor gondoltam arra, hogy az én drága közönségem, amely gyakran megtapsolt már csak az egyszerű belépésemkor is, milyen harsogó kacagásba tört volna ki, ha meglátott volna engem a zsák krumplival görnyedve a Siófok felé vezető országúton.

XII.

Ujházy Ede.

Ujházy, a nagy mester, tudvalevően állandóan marhának titulálta barátait. Akit lemarházott, az bizonyos lehetett abban, hogy Ujházy nagyon szereti. A békeidők híres plakátja: „Te marha, miért nem iszol Gottschlig rumot”, bizonyára még élénk emlékezetében van mindenkinek, — kivéve a hölgyeket.

Egyszer Abbáziában nyaraltam. A Quarneróban együtt ültem Ujházyval és egy G. nevű kollégámmal. Ez a G. nem volt valami szellemes ember. Nem volt semmi témája és ezért ezt kérdezte Ujházy tói:

— Mester, mikor utazik Voloszkába?

— Hát te marha, én Abbáziában vagyok, nem azért jöttem Abbáziába, hogy Voloszkába menjek.

Ujházy rettenetesen unatkozott ennek a G.-nek a társaságában és gorombán meg is mondta neki:

— Te marha, ha nem lennél olyan marha, akkor társaságomban maradhatnál és lemarháználak. De ilyen marhával nem ülök többé egy asztalhoz.

A TANÍTVÁNY. . .

Ujházy híres tanár volt, de ha valaki a komikus pályára készült, akkor csak a kötelező tárgyakat tanította néki, azután a következő tanácsot adta:

— Te marha vagy, mert én nem tudlak téged megtanítani a komikusi szerepkörre. Menj a Fologiesba, nézdd meg gyakran a Rottot, akkor ott többet tanulsz egy hónap alatt, mint itt egy egész esztendőben. Ha nem lennél marha, minden este a Fologiesban ülnél.

XXII.

Még két siófoki eset

Siófokon a Strand-kávéházban alsóztunk minden délután a nyári szünetben.

Akkoriban az volt a kissé erős viccem, hogy hasonlataimat a rossz kártyapartnerekkel kapcsolatban a hyppológiából vettem.

Ha valaki rosszul játszott, dühösen kiáltottam rá:

— Hallom, felemelték a laktéredet a Tattersalban.

Máskor felszólítottam a kártyapartneremet, hogy neveztesse be magát a Király-díjra.

Egyszer pizsamában jött az asztalhoz egy partner. Valaki megjegyezte:

— Nem volt ez a pizsama azelőtt lótakaró! Mire én:

— Mi az, hogy volt! Most is az!

*

Egyszer Steinhardtal begázoltunk a Balatonba. Steinhardtnak mellig, nekem nyakig ért már a víz. Nagyon el voltunk merülve egy témába. Steinhardt így szólt hozzám:

— Kérlek, én megmagyarázom ezt az egész dolgot!

Én izgatottan válaszoltam:

— Nagyon érdekelj .Parancsolj helyet foglalni,

A MEGNAGYOBODOTT SIÓFOK

Egyszer Kabos Gyula papáját hoztam fel Siófokról. Az öreg mindjárt elaludt, amint beszállt az autóba és csak Pesten ébredt fel. Azt hitte, hogy még Siófokon vagyunk és csodálkozva jegyezte meg:

— Hogy megnagyobbodott ez a Siófok?

XXIII.

Vidám mozaikok életemből.**A FÉNYKÉP...**

Breslauban vendégszerepeltünk a Theater der-Komiker társulatával. Egy barátom elvitt a breslaui állatkertbe és kijelentette, hogy engem is lefényképez. Csak jó háttért keresett. Odaállított egy ketrec mellé. Másnap prezentálta a fényképet.

A képen mellettem egy nagy majom állt és vi-gyorgott rám.

A FOGSOR...

Egyszer vendégségben voltunk. Nagy dínom-dánom volt, utána desszerteket szolgáltak fel.

Egyszer csak észrevettem, hogy a házigazda a szőnyegen térdepel.

— Mit csinálsz itt?

— Keresem az egyik mignont.

— Megbolondultál?! Az asztalon száz mignon van. Miért a földről akarod felvenni?

— Mert ebbe ragadt bele a fogsorom.

SZERELEM, CSALÁD, FILOZÓFIA

Nem mondhatom el, hogy mindig meg voltam elégedve a szerepeimmel. Egyszer egy együgyű fiatalembert játszottam, aki háztűznézőbe megy.

A szerző azonban kevés jó viccet írt bele ebbe a szerepbe, úgyhogy magamnak kellett pótolni.

Megkértem kollégámat, aki az apa szerepét játszotta, hogy kérdezze meg tőlem, miről fogok beszélni a lányos házban. És megkértem, hogy amikor én erre azt válaszolom, hogy nem tudom, ő ok-tasson ki ilyenfórmán:

— Beszélj a lánnyal először a szeretetről, azután a családról, végül pedig legyen egy kis filozófia a témád.

Amikor a darabban azután eljutottunk addig a jelenetig, amikor én egyedülmaradok a lánnyal, elkezdtem az ujjaimon számolni:

— Szeretet, család, filozófia. — És kezdtem az elsővel. Megkérdeztem a lánytól: — Mondja drága Irénke, szereti maga a tojásosnokedlit?

A leány csodálkozva kérdezte (persze neki is megmondtam, mit válaszoljon a színpadon):

— Miért ne szeretném a tojásosnokedlit!

Ezután megkérdeztem:

— Van fivére!

— Nincs.

Most már csak a filozófia volt hátra. Ezért megkérdeztem:

— Ha lenne fivére, szeretné a tojásosnokedlit?

Minden este harsogó kacagás kísérte ezt a saját szerzeményemet.

A CSÓNAKOS

Gyakran mentünk Siófokról csónakkirándulásra.

Volt egy ismerős csónakosunk, mindig azzal csónakáztunk a Balatonon.

Egyszer azonban Füreden voltunk, ott persze más volt a csónakos és valahogy bizalmatlan volt a külseje.

Megkérdeztem tőle:

— Nem veszélyes erre a Balaton?

— Dehogy kérem, még sohasem veszett el egyetlen utas sem. Tavaly ugyan egy mégis elveszett, de négy nap múlva az is meglett. Kivetette a Balaton.

JÓL KIBESZÉLTÉK MAGUKAT

Volt két kollégám, ezek roppant szűkszavúak voltak. Coolidge volt amerikai elnökről beszéltek, hogy nagyon szűkszavú volt; nos, ez a két kollégám alaposan túltett rajta. Egyszer fültanuja voltam annak, amikor találkoztak az utcán, a következő párbeszéd zajlott le közöttük:

— Na, mi van?

— Hm, hm.

— Mi van a színházban!

— Nna, na.

— Kedves feleséged?

— Szo, szo. És maguknál?

— No, tsz.

— És a színházzal?

— Í... hm...

— És a gyerekek?

- Tyhja, tyhja. , .
 — Na, Isten veled, legalább kicsit kibeszéltük magunkat.

ÁBRIS RÓZSÁJA

Emlékezetes nagy sikerem volt az Ábris rózsája. Kiss Ferencsel, Hegedűs Gyulával, Forray Rózával, Vágó Bélával, Székely Lujzával, Kabos Gyulával játszottam együtt.

Mint ismeretes, a színpadon narancsfák voltak. Egy jelenetnél, amikor a szerepem szerint hátrálnom kell, a narancsfát olyan erővel fogtam meg, hogy a fa mozogni kezdett és a kasirozott narancsok sorra lepotyogtak róla.

Én boldog arcot vágtam és, mint aki örül a váratlan narancsáldásnak és, mint aki minden hasznot, minden alkalmat gyorsan kihasznál, a zsebeimbe kezdtem dugdosni a narancsokat.

Mit mondjak, a szereplők olyan harsogó kacagásba kezdtek, hogy pontosan tizenkét percig állt a játék. A színészek, a jegyszedők, a közönség, a tűzoltók a hasukat fogták. A nagy siker hatása alatt hatvanszor kellett a rögzítést megismételni.

A KÜLÖNVÉLEMÉNY BOLONDJA

(Tanulmány egy furcsa emberről.)

A siófoki Strand-kávéházban ismertem meg. Megtudtam róla, hogy nyugalmazott tanár. A kártyapartnerem lett.

Csakhamar megmutatkozott elviselhetetlen, beteges tulajdonsága.

Az volt a mániája, hogy mindig és mindenben különvéleménye volt. Ha, azt mondtam, szép az idő, bebizonyította, hogy bizonyos szempontokra való, tekintettel az idő nem is szép, hanem csúnya.

Ha egy tagomra rámondta, hogy tehetségtelen, akkor gyorsan újabb két évre szerződtetnem.

Talán a kávéházi fekete volt az egyetlen fekete, amire nem mondta azt, hogy fehér.

Ha egy darabra azt mondta, hogy rossz, akkor gyorsan előadtam, mert biztosan nagy siker elé nézett.

Direkt csodáltam, hogy amikor megnősült; az anyakönyvvezető kérdésére igent mondott és nem nemet.

Egyszer kibiceltem neki és benne voltam a partiban.

A játszma azon múlt, hogy zöldet vagy pirosat tegyen ki.

En jobb játékos vagyok s tudtam, hogy csak a zölddel lehet nyerni. Erre odasúgtam neki, hogy pirosat tegyen. Persze zöldet vágott ki és nyertünk.

*

Egyszer hosszú ideig betegeskedett. Kitűnt, hogy azért, mert pont az ellenkezőjét csinálja annak, amit az orvos tanácsol.

Beszéltem a háziorvosával, felvilágosítottam és a gyógyulás bekövetkezett. Az orvos pont az ellenkezőjét ajánlotta mindennek.

Barátom büszkén mondta:

— Ha annak a szamárnak a tanácsát követem, elpusztulok.

*

A közlekedési rendőrök naponta felírták. Ha pirosat jelzett a lámpa, mindig átment.

Nemrégem el is gázolta egy autó.

Könnyebb kar törést szenvedett.

Meglátogattam.

Egész jól érezte magát. Karja gipszben volt.

Mosolyogva mondta:

— A professzor nem akarta gipszbe tenni a kezem, de én ragaszkodtam hozzá.

Ebben a pillanatban jött be a professzor a kü-lenszobába. Érthetetlenül néztem rá.

De azután mindent megértettem.

Ott állott mellette a háziorvos is és rám mo-solygott, a cinkos mosolyával.

Amilyen ellentmondó természete volt barátom-nak, a trükk nélkül talán a gipszkötés ellen is tilta-között volna.

„Kálionbogar”

„Népfelkötő”

„A Klubriásparti” kábité szerepében.

Így írtak rólam ötven éven át.

Egy kis színházi történelem félévszázad kritikáin keresztül.

Most amikor lapozom a kritikákat, amelyeket félévszázada írtak és írnak rólam, Európa kritikusai, meghatottan állapítom meg, rólam még soha senki rosszat nem írt.

Szinte beképzeltnek, önhittnek kellene lennem a sok dicséret olvasása után.

Itt vannak előttem a kilencvenes évek kritikái. Már a nyolcvanas évek végén is sűrűn szerepeltem a színházi rovatban, de ezeknek sablonos dicséreteit nem tartom fontosnak reprodukálni. Csak annyit ezekről, hogy nagyon dicsérték a kritikusok.

1897-ben már rendkívül népszerű voltam, a Budapesti Artista Egylet elnökévé is megválasztottak és amikor az egylet nagy műsoros estet rendezett, nemcsak mint elnököt, hanem mint a legnépszerűbb komikust is ünnepeltek.

Amikor 1901-ben Vázsonyi és Radocsay között választás volt, a Budapesti Napló külön fejezetet szentelt annak az egyszerű jelenetnek, amikor én elmentem a szavazó helyiségbe és leszavaztam.

1904-ben, Bécsben, a Bijou Theaterben vendég-

szerepeltünk, a Folies egész társulatával. A bécsi Extra Post így írt:

„A szereplők közül elsősorban Rott tűnt fel, aki briliáns komikus, aki tulajdonképpen nagy színpadon tudja teljesen kifejtetni minden művészi képességét. Remélhetően, rövidesen egy nagy színház igazgatója rájön az ő zsenijére.”

Egy másik német lap fényképemet közli és, hasábos cikkekre méltat, ugyancsak 1904-ben. Megírta, hogy a bécsi publikum örömmel élt az alkalommal, hogy Rott kiváló teljesítményét élvezze és meggyőződött arról, hogy zsánerében a legjobb a világon.

Az 1905-ös lapok úgy írtak rólam, hogy még ma is pirulok a sok dicséret olvasása alkalmából.

Hosszú lenne felsorolni a kritikákat, ezért csak a legjellegzetesebbeket reprodukálom. Akkor már a kis Rott voltam, fogalom Bécsben és Budapesten.

1907-ben a Király Színház szerződtetett, Göre Gábor történetéből csinált Beöthy revüt.

Lássuk csak, mit írnak az 1907-es lapok erről a szerződtetésről.

Amikor „Verő a darabot összeállította, Beöthy figyelmezteti, hogy van a Göre-dolgoknak egy nagyon kedves figurája, egy mindenbe belekotnyeleskedő zsidó Don Juan, akinek nagyon hatásos szerepet lehetne biztosítani a revűben.

Egyben figyelmeztette Verőt, hogy ezt az alakot egyetlen ember tudná csak eljátszani, Rott Sándor, a Folies igazán kedvelt, nagytalentumú komikusa, aki hasonló szerepekben a legnagyobb dialokokat aratta.

Beöthy erre felkereste Rottot, hogy hajlandó-e szerződni hozzá havi kétezer koronával. Rott két

kézzel kapott az ajánlaton, mert ötszázzal többet ígértek, mint amennyi neki-a Foliesban volt«

De Leitner és Keleti nem akarták kiengedni primadonnájukat.

Beöthy erre alkudni kezdett velük és kijelentette, hogy fizet nekik kétezer koronát havonta, ha Rottot átengedik.

Még abba is belement Beöthy, hogy este tíz után, a német darabban a Foliesban is játszhat Hott.

Már-már úgy látszott, hogy Rott nem játszhat, mert Keleti nem akart belemenni, de azután megjelent Rott és szólt Beöthynek, hogy fizessen Leitnernek és Keletinek tízezer koronát és akkor ő otthagyja őket. A tízezer koronát Beöthy, sajnos nem fizethette és így Rott fellépése elmarad.

Így írt a lap elszerződésemről, ami akkor nagy port vert fel a színházi világban.

EGYED CIKKE

Remélem, Egyed Zoltán nem haragszik meg, ha Az Estben megjelent gyönyörű cikkét csak kivonatossan ismertetem.

Először egy gyermekkori élményéről ír Egyed Zoltán, velem kapcsolatosan, hogy egy úri murin hogyan dőltek az urak a nevetéstől, amikor elbeszélék, hogy mit hallottak Rottól a Foliesban.

Azután így ír Egyed Zoltán:

„Azóta eltelt harminc esztendő és a kis Rott egy pálya és egy élet alkonyatán nem kapott belépőjegyet abba a szervezetbe, amelynek „permit”-jével továbbra is „utolérhetetlen” maradhatna.

Itt valami baj van. E sorok írója jól ismeri azt a tüneményes kis figurát, aki a maga chaplini mi-voltában az örök együgyűség és ügyefogyottság grandiózus megszemélyesítője, az örök slemil, a homéroszi komikum prototípusa és mint ilyen, az a művész, aki varázslója a derűnek és vidámságnak.

A fülemben eseng még megboldogult Hegedűs Gyulának elragadtatott ítélete a kicsi emberről, az elnyomott, mindig megszegényített és mindig örök emberi komikumot képviselő vakarcsról, akinek sírós ábrázata és ráncokba szedett vonásai felébresztik a nézőben a mosoly isteni ingerét és akiről Hegedűs, a magyar színészetnek ez a felejthetetlen büszkesége azt nyilatkozta, hogy géni és világviszonylatban is nagy művész. De Rotton Reinhardt szeme is megakadt” — írta Egyed.

1912-ben a Világ megemlíti, hogy Rákosi Szidi, Tanay Frigyes, Gál Gyula és Rott Sándor, a magyar mozinak könnyen és gyorsan dicsőséget szerezhettek.

Hosszú lenne felsorolni az összes 1912-es kritikákat és cikkeket.

1913-ban még nagyobb sajtóm volt. Az összes napilapok és az azóta megszűnt Érdekes Újság oldalakat írtak rólam, nem is beszélve a premier-kritikákról

Ezekben az években filmsztár is voltam. így például a Suszter herceg című film címszereplője voltam.

A Neues Pester Journal nagy cikkéből reprodukálom a következőket:

Rott Sándor, Budapest kedvence a filmre lépett, hogy megmutassa, hogy a magyar komikus a

filmen is nagy tud lenni. Utolérhetetlen művész, az örökvidám Rott. A filmen is remek volt. Ő a suszterherceg és ez épen elég, hogy a publikum több mint egy órán át ne jöjjön ki a nevetésből.

A nagy siker hatása alatt a Pedagógiai Filmgyár több filmet vett tervbe, amelyek közül ném valósulhatott meg mind a világháború miatt. A Suszterherceget egyébként az egész monarchiában nagy sikerrel játszották és mint a monarchia legnagyobb komikusát hirdettek.

1915-ben esemény volt, hogy újra beléptem az Artista Egyesületbe, amelynek alapítója és elnöke voltam.

1916-ban hatalmas sikere volt az Újszülött apa című filmjének.

1919-ben minden lap regisztrálta, hogy kislányom született. Az egyik lap megírta, hogy féleséggemmel erre a duettünkre vagyunk a legbüszkébbek.

Komün után az összes lapok megírták azokat a történeteket, amelyeket — ismétlem — én nem a színpadon, hanem a magánéletemben mondtam el. Érdekes Újság egész oldalas vidám cikket közölt erről Kürti rajzaival-

Szép Ernő 1920-ban így írt rólam:

— A héten először voltam életemben a Folies Caprice című kis színházban, amelyet mostanában Kiskomédiának hívnak.

Először láttam a kis Rottot, akiről pedig annyit hallottam eddig is, akiről most már személyes tapasztalatból hirdethetem, én is, hogy istenadta tehetség, a humornak, az igazi, a hamisíthatalan, a könnyeken át megkacagta tó humornak olyan nagybirtokosa, amilyen kevés akad e szomorú világban.

PISTA FIAM SZÍNDARABJA.

A Nap regisztrálta 1921-ben fiam színdarabját, amelyet az én színházamhoz nyújtott be és szó szerint ez a szövege:

Első jelenet.

Polgárias szoba, középen ablak, a függöny felmegy.

Bejön a papa jobbról, és mond egy jó csomó viccet. Erre a publikum nevetve tapsol és a papa kimegy.

Második jelenet.

Bejön a Steinhard bácsi balról és vicceket mond. Erre a közönség nevet és tapsol, de nem olyan nagyon, mint a papának.

Erre a Steinhard bácsi is kimegy és a függöny is lemegy.

A Nap megjegyzi, hogy drámaíró lesz a fiúból.

A Nap tévedett.

1922-ben a Világ hasábjain Relie Pál nagy interjút csinált Bassermannal. Bassermann elmondta, hogy volt a Foliesban és ott látott egy ragyogó, zseniális színészt, Rott Sándort.

HÁROM VERS . . .

Jászay Horváth Elemér, Ágoston Ernő és Kálmán Jenő írták ezeket a kis verseket rólam. Pesti Hírlap 1924.

Lobban a vér, dobban a szív
van izgalom völgyön, hegyen
Parisba reprezentatív
magyar színészcsapat megyén.

De ha el akarják bájolni
a grand Dame-ót és a cocottot
nem kell Pest reprezentálói
közül kihagyni a kis Rottot.

Pesti Hírlap 1928.

Ő könnyekig kacagató
és közben nagyokat pislog
nevetünk rajt, mert megható
Milyen nagyfiú ez a kis Rott.

Berlini futár 1930.

Nem mondok többet csak azt, Rott játéka meny-
nyei malaszt

Aki koplalt, aki evett, csak nevet,, nevet.

Ahol látni lehet Rottot

A rendőrség von kórdont.

Itt azt mondják a magyar Chaplin

és mit mondanak ott!

Chaplin az amerikai Rott.

NÁDAS SÁNDOR CIKKE

Azt a címet is adhattam volna, hogy Nadas Sándor egyik cikke. Mert nagyon sok cikket, tanulmányt írt rólam. Ezek közül ragadom ki a „Katicabogár” bemutatója alkalmával írott cikkét.

Ebből is csak néhány mondatot . . .

— Pár nap előtt láttam, — írja Nadas Sándor,
— és igen meghatóttan tapsoltam kedvencemnek,
a kis Rottnak a Katicabogárban.

Öreg urat játszik, aki 70 éves, de nett, aranyos. Cilindere ragyog, szakálla hófehér, nadrágja kicsit öreg-zsidós, kicsit öreg katona-tisztes s az egész alak legfinomabb megfigyelés, egy igen nagy

színész tökéletes alakítása. Partnere Rátkai is igen kedves, de most csak a kis Rottról beszélek. Kizárólag. Egy öreg bácsi, akinek nincs dolga. Ezek azok a Kesztenbaum bácsik, akik a ligeti padon ülnek, nyugodtan, a zsebkendőt hátul kotorják egy mély zsebből.

Kis Rott ezt a figurát úgy csinálta meg, hogy Rodin is megnyalhatná a tíz ujját, olyan tökéletes»

AZ ÁBRIS RÓZSÁJA KÖRÜL

A Nemzeti Újság 1928-ban az Ábris Rózsájáról írt nagy kritikát. Magáról a darabról rosszat ír. Zagyváltak és izléstelennek nevezi. De engem dicsér. A sok jó alakítás közül is kiemelkedett — írja a Nemzeti Újság — Rott Sándoré, amely a jellemfestésnek és az élet színpadi ábrázolásának a legbravúrosabb munkája. Ennek a színésznek minden mozdulata élt és jellegzetes volt. A közönség a nyílt színen is sokszor tapsolta.

„A Reggel” ugyanakor azt írja, hogy Pallenbergtől Chaplinig minden figurát játszi könnyedséggel ráznék ki színpadi katufrékjaim hosszú újjaiból. Ha kétszer akkora volnék, — írja — akkor sem lehetnék nagyobb művész.

Az „Újság” interjút közölte az Ábris Rózsája amerikai rendezőjével. Delimare kijelenti, hogy Rott Sándor magával ragadó őshumora revolvár volt számára. Egy mozdulata, egy fintora elég, — mondja, — hogy az egész nézőtér felolvadjon a kacagástól.

Szomory Emil az „Az Újságban” megírja, hogy

nélkülem alig telne meg a nézőtér, ebhez a rossz darabhoz.

ROTT-STEINHARDT DIALÓG

1926-ban Rott és Steinhardt vicclapot adott a Színházi Élet.

Ezekből közlök néhányat.

Négerek játszottak Budapesten. Telt ház mellett.

Ugyanakkor nálunk gyengén ment ...

Megjegyeztem:

— Hiába fehér darab nem kell a közönségnek?

AZ ESERNYŐ

Egyszer Steinhardot dicsértem.

— Nagyon jó ember! Akkor segített rajtam, amikor komoly felhők tornyosultak felettem.

Igazán?

— Igen, akkor kölcsönadott egy ernyőt.

A DOMINÓ.

Egyszer részt vettem egy kártyapartiban, amelynek egyik tagja a szomszédom fejéhez vágta dühében a kártyát.

— Hallja — mondtam neki. — Magával se szeretnék dominózni.

KÉT EMLÉK

Albumomban két kedves dokumentum van egymás mellett.

Az egyik egy házassági hír, amely szó szerint így hangzik:

„Minden külön értesítés helyett közlöm hogy május 31-én, VI. ker. Elöljáróságon kolleganőmet, Türk Bertát feleségül vettem.”

.....

Rott Sándor-

És a másik kedves emlék: Reinhardt, a nagy Max Reinhardt, pár sora, amely szó szerint így hangzik:

„Nagyon örültem, hogy megismertem a kitűnő Rott Sándort a nagy művészt. Grüss Gott! Max Reinhardt.”

CAROLA CECILIA ÉS ÉN ...

Azt hiszem még a mai nemzedéknek sem kell bemutatnom Carola Ceciliát. Olyan színésznő volt Carola Cecilia abban az időben a régi Somossy orfeum sikereinek tetőfokán, mint manapság' Greta Garbo vágy hogy pesti neveket említsek Karádi Katalin és Muráti Lilli. Carola Cecilia világhírű volt.

Világhírű és gyönyörű. Szenzációsan szép hangja volt és mint színésznő is tökéletesnek volt mondható. A régiek meg emlékeznek a Frauenbattaillon című darabra, amelyben olyan nagy sikere volt, hogy azt jelzőkkel leírni nem lehet.

Nagyon jó barátságban voltam Carola Ceciliával. Gyakran voltunk együtt társaságban és köl-

csönösen becsültük egymás művészetét. Emlékszem egyszer a híres bácskai nábobbal ült, akivel akkor megismerkedtem. Reggelig nem tudtam elbúcsúzni tőlük.

Carola Cecilia négyfogatú kocsiban járt, csodás ékszerei voltak — és költötte a bácskai nábob pénzét.

Azután vége lett a barátságunknak, két évvel később én Londonban jártam s egy előkelő szállodában találkoztam a megszámlálhatatlan bácskai holdak volt birtokosával.

Én vendég voltam a szállodában, a volt krö-zus, — tányérmosó.

Hogy mi lett Carola Ceciliával!

Nem tudja senki. Egyesek szerint elvette egy bécsi operaénekes, mások szerint penziót nyitott.

Eltűnt. Mint annyi más nagy csillag a régiek közül.

De én mindig szeretettel emlékszem vissza arra a csillogásra, pompára és fényre, amelynek fényéből reám is sok meleg sugár vetődött.

EGY ROSSZ KRITIKA.

Kedves emlékem a Kolozsvári Tükör című lapban megjelent pár sor, amelyet Király Dezső írt, s amelyben megvédett az Erdélyi Szemle című lap ellen. Az „Erdélyi Szemle” volt az egyetlen lap egész pályafutásom alatt, amely rosszat írt rólam.

Megírja, Király Dezső kedves cikkében, hogy a Nemzeti Színházban is kimagasló lenne a játékom s azt a konklúziót szűri le végezetül, hogy ha valakit a szigorú Erdélyi Szemle nem tart jónak, attól még lehet Európa legnagyobb komikusa.

XXV.

Még néhány apróság.**NEGRI.**

Most, amikor ezeket a sorokat írom, itt ül mellettem, kutyánk, a Negri. Híven nevéhez, koromfekte a kutyus, gyönyörű példány, több díjat nyert már, ilyen kutya nincs több a világon, egyszóval a mi kutyánk.

Negri most szemrehányóan néz rám.

Mintha valami miatt haragudna.

Legnagyobb szenvedélye az éneklés, ezért arra gondolok, hogy biztosan most is énekelni akar.

Ez úgy szokott történni, hogy mi is énekelni kezdünk, mire ő átveszi a hangot és szabályosan énekel, ami azt jelenti, hogy a vonításnál sokkal szebb hangot ad.

Be most az ének után újra szemrehányóan néz rám.

Valahogy arra gondolok, hogy azért haragszik, mert még egy szót sem írtam róla emlékirataim során.

Nos, gyorsan pótolom.

Van egy kis mozi, amelyet azért szeretünk feleséggel, mert a tulajdonos hallgatólagos beleegyezésével kutyánkat is be tudjuk csempészni.

Legutóbb azonban új üzletvezető volt és szigorúan ránk szólt, hogy kutyával tilos a bemenet.

Én a táblára mutattam, amelyen az állt, hogy 16 éven aluliaknak tilos a bemenet,

— Azt megértem, — mondtam — hogy 16 éven aluliaknak árt a film, de mit árt ez a Negrinek?

A PEREC.

Nagyon szeretem a peracet.

Ezért mindenhol, ahol kapni, vásárolni szoktam.

Egy pereces húsz fillért kért egyszer egy perecért. Én csodálkozva jegyeztem meg.

— Húsz fillér? Amikor egy zsemlye csak öt fillért Úgy látszik, maguknál a fazont kell megfizetni?!

KOVÁCSNÉ.

Csontos, akinek barátságára végtelenül büszke vagyok, beszélte jó pár évvel ezelőtt:

„Nemrégiben tanú voltam a bíróságon és erről eszembe jutott egyik bohózatunk pompás jelenete. A darab szerint a bíró rábeszéli a vádlottat, hogy kérjen bocsánatot, Kovácsnétól, akinek tisztességéről sértően nyilatkozott.

A bíró így szól:

— Mondja azt, hogy Kovácsné egy tisztességes asszony, bocsánatot kérek.

A vádlott így tesz eleget a felszólításnak:

A Kovácsné egy tisztességes asszony! Bocsánatot kérek!!

A bíró dühösen mondja:

— Nem így kellett volna mondani.

— De kérem, én szó szerint ismételttem.

— De egészen más hangsúllyal.

„Kedves bíró úr én nem tudtam, hogy a szövegben kívül a melódiára is ügyelni kell”. — Azóta közszájon forog ez a Cso-rtos vicc.!

BERLINI ÉTTEREM.

Berlinben van egy étterem nagyüzem, közel kétszáz fiókkal: ez az Aschinger.

Egyszer itt ebédeltem.

Csinos kiszolgáló kisasszony volt, én viccesen így szóltam hozzá.

— Legyen szíves hozzon egy bécsiszeletet és kérek hozzá néhány baráti szót.

Hozta a bécsiszeletet és én megkérdeztem.

— Hol maradnak a baráti szavak?

Odahajolt hozzám és súgva mondta:

— Ne egyen belőle.

PANCI FIAM MONDTA

Időnként eszembe jut gyermekeim egy-egy „gyerekszáj” bementése. Ezt Panci mondta, amikor 5 éves volt és én azt mondtam neki, hogy jövőre iskolába fog járni.

Parkban sétáltunk, rámutattam egy fára.

Ezt öt évvel ezelőtt ültették.

Akkor jövőre be kell íratni a faiskolába, ugye — papa — mondta, Panci.

ÓCSKARUHÁS NEGYVENHÉTSZER . . .

Egyoldalas cikket írt 1937-ben a Textil Kurír ez a kitűnő, nemcsak textilkörökben, hanem remek divat és színházrovata révén művészkörökben is népszerű lap textilszerepeimről.

Kitűnt, hogy negyvenhétyszer játszottam textil-est, ócskaruhást. A riporter ebben a cikkében felvonultatta összes textilvicceimet és a régi jó időket, írt a klabrias partiról, amelynek színhelye tulajdonképpen a kistextilesek kávéháza, az Orczy, amelyet a darabban kíméletből *caffè Abelesznek* neveztünk, s amely pár év óta a kitűnő modern „London” kávéházzá varázsolódott.

BIZTOSÍTÁS.

Külföldi vendégszerepléseim során egvszer találkoztam egy bukott színigazgatóval, aki elmesélte, hogy új színházat szándékozik nyitni. És hogy ne érje baj, mindjárt tűz és jégeső elleni biztosítást köt.

Csodálkozva kérdeztem:

— A tűzbiztosítást megértem, de hogyan fogsz jégesőt csinálni?

A ZENESZERZŐ.

Sok adoma kering a zeneszerzőkről, akik melódiákat lopnak.

Színigazgató koromban egyszer zenés darabot

hozott egy fiatal zeneszerző.

Rögtön láttam, hogy a zene lopott.

— Mondja, és maga ezért pénzt akar? — kérdezzon dühösen.

— Direktor úr csak annyit adjon érte, amennyit talált tárgyakért szoktak adni — hangzott a válasz.

XXVI.

Emlékem Zilahy Lajosról.

Nagy megtiszteltetés ért, amikor rám bízták Zilahy Lajos Pelikán című drámájának főszerepét. Amikor Zilahy meglátott a színpadon, kifejtette azt a kívánságát, hogy szeretne velem megismerkedni. Zilahy nagyon megdicsért és így szólt:

— Ön annyi évig kacagtatta meg az embereket, nem is hittem volna, hogy így meg tudja ríkatni a közönséget. Az emberek sírtak.

— Én mosolyogva feleltem:

— Node, arra nagyon vigyáztam, hogy a kiváló szerző ne kezdje el a sírást, ha meglátja a játékomat.

Mialatt Zilahy az öltözőmben tartózkodott, bejött Kmoch néni is, régi pályatársam és volt tagom

— Sándorka, direktorom, hogy te milyen nagy-szerű vagy. Úgy játszol, hogy megkönnyeztem...

Nevetve válaszoltam:

— Édes Jozefin pajtásom, nem az első eset, hogy a direktor, megríkatja a tagot.

Zilahy is jót nevetett a válaszomon.

Egyébként a Zilahy darab előtt mindig bekonferálták, hogy a kis Rott ezúttal nem komikusai minőségben van jelen, tehát ne tessék röhögni a Pelikánon, mert az egy dráma.

Újabb cikkek rólam.

AZ UNOKÁM

Amikor első házasságomból származó unokám megszületett, a Színházi Élet hozta fényképét a következő aláírással:

Rott unoka *gügyögi*: — Ha nagy leszek, én is. kis Rott leszek

AZ OROSZ FIÚ.

A cikkek között, amelyet rólam írtak, kehembe került Szomory Emil ragyogó cikke az orosz fiatalemberről, akit sokáig tanítgattam.

Amikor a hadifoglyok tömegesen jöttek Oroszországból — írja Szomory — velük jött egy 13 éves szép fiatalember, hogy nincs senkije.

A derék katonák megérkeztek Budapestre és a katonák közt volt a kiss Rottnak egy ismerőse. Elvitte hozzájuk. Rottnak és Türknek megesett a szívük az árván és magukhoz vették. Rotték nagyon szerették. Amikor felcseperedett, azzal a kijelentéssel állott elő, hogy elmegy világot próbálni. Könnyes szemmé utazott el. Több, mint tíz év telt el.

Egy dunaparti szállodából telefonált valaki. Megkérdezte, hogy tudják-e ki beszél, mire Rott rögtön rámondta, hogy hogyne, — György. Megismerte a fiú hangját.

Az orosz eljött és így szólt:

— Legjobb, ha a végén kezdem Rott bácsi. Három gyáram van Parisban, azért jöttem, hogy magammal vigyem magukat Gondtalanul élhetnek nálam. Én is jó akarok lenni magukhoz.

Persze nem mentek . . .

Eddig szól Szomory cikke, amelyet persze csak kivonatosan ismerttettem. Most csak annyit akarok; hozzátenni, mit jelent a pillanatnyi szituációk, a hangulatkeltés, a dicsekvés, és a felelőtlenség.

Az történt, hogy fiam egy évvel később ki akart menni Parisba. Tekintve, hogy az orosz azt is felajánlotta, ha mi nem akarunk jönni, boldogan látja bármilyen hosszú időre fiam bármelyikét. Írtam néki, hogy fogadja őt a pályaudvaron és semmit sem kérünk tőle, csak egy kis útbaigazítást.

Nos egyáltalán nem válaszolt, levelünkre, ajánlott levelet írtunk, erre sem válaszolt. Erre egy másik ismerősünknek írtunk, hogy kérdezze még, megkapta-e levelünket.

— Barátunk rögtön válaszolt Megírta, hogy valóban három gyára van az oroszoknak Parisban, felkereste őt, fölényesen kijelentette, hogy megkapta Rotték levelét, de néki nincs ideje, nem tehet semmit.

Ezt kaptuk hála gyanánt, amiért évekig neveltük.

Örök rejtély, hogy miért jött dicsekedve hozzánk és miért ígerte nekünk fél Parist.

XXVIII.

Én és a kávéházak.

Ezekon a lapokon már sok Nádas Sándor cikkből idéztem. Ezúttal nem olyan Nádas cikket reprodukálok, amelyet rólam írt, hanem egyet, amelyben az eltűnt pesti kávéházakat parentálja. Más lapra tartozik, hogy én ezeknek a kávéházaknak egy részében törzsvendég voltam.

Nádas ugyan csak a Caffè Windsorrol és a Gaffe Milleneumról írja, hogy ott „stamgast” voltam, de én a többi eltűnt, megszűnt kávéházakban is nagyon gyakran megfordultam.

Nádas megírja, hogy a Caffè Windsor kitűnő hely volt, az Opera mellett a Vilmos császár-út felé eső oldalon, ott ahol a bank van. Idejárt Rott is — írja Nádas, — aki mindig pedáns volt, nett volt, sohasem hullott hamu a ruhájára és idejárt a fiatal Kmochné, a Folies primadonnája. Nádas ezután beszámol a többi megszűnt Andrassy-úti kávéházzól, a Milleneumról, a Helvéciáról a Caffè Budapestről, a Caffè Mentoneról, a Caffè Baumannról.

Én mindegyikbe jártam.

Ugyancsak gyakran mentem el a kőrúton lévő Caffè Királyba és Caffè Hazámba.

Nádas az „Új Idők” kávéházáról is írt. Itt is sokat alsóztam.

A Caffè Mokka is kedves hely volt.

A József téren volt a Caffè Wagner, sok szí-
iaész járt ide. Népszerű volt a Caffè Quarnero is.

Érdekes hely volt a Teréz kőrúton a Hanus kávéház is. Sokat jártam a Caffè Fiúméba, ahová nemcsak színészek, hanem politikusok is jártak. Sok kárét ittam a Kossuth Lajos utcai Caffè Magyar Világban is.

A régi pesti kávéházaknak más atmoszférá-
juk volt, kedélyesebbek voltak.

No de legkedélyesebbek voltak maguk a vendé-
gek s az akkori idők is.

Szanatóriumi emlékeim.

Amikor a Zsidókórház szanatóriumában fe-
küdtem, nagyon jól esett, hogy mennyire szeretnek
az orvosok.

Léwi főorvos úr sűrűn jött be szobámba, min-
denről elbeszélgettünk. Kijelentette, hogy annyit
mulattattam őt, ezért ő is fog nekem egy kis örö-
met szerezni. És orvostörténeteket mondott el. Leg-
kedvesebb volt egy ifjúkori esete, amikor szigorla-
tozott. Vele együtt egy másik orvostanhallgató is
ott állott a szigorú vizsgálatok előtt. Nőgyógyá-
szatból szigorlatoztak. A professzor rászólt kollé-
gámra és az otlévő szülönőre mutatott:

— Folytassa le ezt a szülést!

A kolléga oly ügyetlenül fogott hozzá, hogy
a professzor ijedten félbeszakította.

— Az Istenért, még csak az kellene, hogy a
fogóval fejbekólintsa az apát és akkor az egész csa-
ládott megölte.

*

Egyszer Léwi főorvos úr vizsgálat után meg-
kérdezte, hogy mi a panaszom.

— Kicsi az elővétel főorvos úr — válaszoltam.
. . . . Doktor azzal vigasztalt, hogy az én esetem nem veszélyes, 100 közül csak hárman halnák bele. Aggódva kérdeztem:

— És mondja doktor úr, az a három meghalt?!

És még néhány emlék..,

AZ ESTÉLYEN

Egyszer meg voltam híva egy nagy estélyen,, ahol arisztokraták is voltak.

Ott volt egy örökvidám kollégám is, aki a legfantasztikusabb tréfákat szokta csinálni. Ezen az estélyen szemtanúja voltam annak, amikor szédületes botrányt csinált.

Odament egy bárónőhöz és megkérdezte tőle:

— Bocsánat bárónő hány éves a kedves lánya?

— Tizennyolc.

— Na éppen ezt a korosztályt szeretem.

— Mit beszél! — csodálkozott a bárónő.

— Azt mondtam, hogy ezt a korosztályt szeretem. Egyébként is nagyon teszik a kedves lánya.

— Ne mondja.

— És ha szabad érdeklődnöm megtetszene engedni, hogy kedves leányát a baroneszt ide fölvigyem a szomszédba, a lakásomra.

— Hallatlan!

— Csak egy éjszakáról van szó bárónő, megtetszik engedni?

— Rögtön kidobatom! Gazember!

— De bocsánatot kérek bárónő, kérdezni csak Szabad?

50 ÉVES JUBILEUMOM.

A Király Színházban volt a jubileumi estély. Zsúfolva volt a színház. Szentiványi Kálmán konferált. Én Zilahy Lajos Pelikánját játszottam. Nagy sikerem volt, amibe nagy része volt a szereplőknek, akik egyetlen kérés szavamra boldogan jöttek el.

Ott volt természetesen a feleségem Türk Berta, azután Basilides Mária, Sándor Erzsí, Kiss Ferenc, Laurisin Lajos, Kökény Ilona, Rajna Alice, Bársony Rózsi, Rózsahegyi Kálmán, Rátkai Márton, Herczeg Jenő, Komlós Vilmos, Kabos Gyula, Kőváry Gyula, Boros Géza, Radó Sándor, Salamon Béla, Bársony István, Vágóné, Dajbukát Ilona, Lákner Artúr és gyermekszínháza, Dénes és Pethes duó, a két Latabár, Tolnai Klári, Bodo Ica, Misoga László, Perényi László, Berczi Géza, Békefi Róbert és mások.

EGY NAGYON KEDVES CIKK

Egy kitűnő hetilapban gyönyörű cikket közölt rólam Palásti László, akinek darabjaiban egyébként gyakran léptem fel a Komédiában. Ezt a cikket azonban még akkor írta, mikor nem is hozott darabot, tehát nem a szereplőjéről írt. Pár sor a szép cikkből.

Egy szót sem szólt, csak kifordította a tenyerét,

szemöldöke felfut a homlokára, okos szeme pislog: és bűgva szirénázik a boldog kacagás a nézőtéren. És nincs háború és nincs házbér és nincs adósság és nincs semmi baj a világon a kis Rott van egy kicsi ember, aki ügyetlenül csetlik-botlik a színpadon és kacagtatja az embereket Drága zseniális kis Rott! Ahol mozgékony gumiarca feltűnik ott csak nevetés van. Meg kell köszönni ezt a kis Bottriak és el kell zarándokolni hozzá egy kis napsugárért ...

Keresztül kasul életemen...

SONNENTHAL ÉS TEVELE.

*(Emlék a Gyapjú utcai német színházból, — ahol
... néző voltam.)*

Gyakran kérdik tőlem, hogy milyen, volt a Gyapjú utcai német színház, amely határozottan sok sikert könyvelhetett el akkoriban.

Nos, a Gyapjú utcai színház egy időben nagyon jól ment. A színigazgató szemével nézve nagyon jó üzlet volt, a színész szemüvegén át nézve nagyrészt kitűnő előadásokat adott, néha pedig a bécsi vendégszereplések idején Európa akkori legjobb színészeit prezentálta.

Különösen drámai vendégszereplői adtak élményszerű előadást a színház közönségének. Ilyen volt például Sarlotte Wolter, Mitterwurcer, de különösen Sónnenthal vendégszereplése. Amit, Sónnenthal az akkori művészetben nyújtott, azt még évtizedekig nem tudta egyetlen európai színész sem produkálni.

Én azonban Tevele játékaért rajongtam legjobban.

Tevele komikus volt. Ha Tevele a XX. században élt volna, akkor Hollywoodban elhomályosított-

ta volna Chaplin nevét De alaposan.

Büszke vagyok arra, hogy sokat tanultam Tevelétől és sok ragadt reám istenáldotta tehetségéből. Még csak annyit jegyzek meg a Gyapjú utcai német színházról, hogy sok kellemes estét szerzett nekem, de boldog voltam, amikor megszűnt. Ami természetes is, hiszen én voltam az^ akkor^ népeknyelvű színházak magyarosításának egyik legaktívabb előharcosa, mai divatos szóval élve élharcosa.

A WINDSOR KÁVÉHÁZ ABLAKÁBAN

(Detektívtörténet ellopott briliánsgyűrűről.)

Régi rossz szokásomhoz híven, a Folies-ban jelenésem, illetőleg öltözködés előtt kiraktam minden értéktárgyamat zsebeimből, levettem ékszereimet is és mindezt leraktam az öltözőasztalka fiókjába,

Így háromkarátos briliánsgyűrűmet is. Egy este a gyűrű eltűnt. Kerestük, házi nyomozást indítottunk, azután kénytelenek voltunk a rendőrséghez fordulni.

De a hivatalos nyomozás sem vezetett eredményre.

Elkeseredetten nyugodtunk bele abba, hogy a gyűrűnek vége. Azaz, hogy dehogy nyugodtunk bele. Gyászoltuk a gyűrűt.

Pár nappal a lopás után is hosszú orral ültünk az Opera melletti akkori Windsor kávéház ablaka mögött feleségemmel. Nekem könnyű volt hosszú orral ülni, mert a szüleim hosszú orral ajándékoztak meg, de Türk Bertának gyönyörű orra van (lekopogom) és így könnyen észre lehetett

venni örökvidám Bertámon, hogy valami baj van velünk.

Ezt látta egy jóbarátunk is és az ablakon keresztül jelekkel kérdezte, hogy mi a baj.

Én búsan legyintettem.

Tekintve, hogy kitűnően tudok búsan legyinteni, barátunk rögtön bejött.

Bejött és mi elmeséltük néki a lopást.

— Milyen volt az a gyűrű? — kérdezte hirtelen izgatottsággal.

— Ilyen és ilyen, — írtuk le.

— Pont ilyen gyűrűt ajánlott nékem egy ügynök.

Megállapodtunk a haditervben és estére két detektív jött öltözőmbe. Odahívtuk az ügynököt, aki elmondotta, hogy egy színész ajánlotta fel néki a gyűrűmet.

Behívtuk a színészt, egyik epizódszínészünket, aki halálsápadtan jött az öltözőbe.

De fölényes igyekezett lenni és azt hazudta, hogy apróköves gyűrűt ajánlott az ügynöknek.

— Nem igaz! — szólt rá az ügynök. A kő háromkarátos volt.

Ekkor jöttek elő a függöny mögé bújt detektívek és felszólították a magáról megfélelgetett, rossz útra tért szerencsétlen színészt, hogy induljon velük a főkapitányságra.

Remegve öltözött fel. Elindultunk a Révay utcán a főkapitányság felé. A Vilmos császár út sarkán bevallotta, hogy az én gyűrűmet ajánlotta fel. Elmentünk a lakására, ahol egy parókába bevarrva találtuk meg a gyűrűt.

Szegény már zavart elmével követte el a bűnt. Csakhamar egyik elmegyógyintézetünk lakója lett.

MILYEN IS VOLT AZ A RÉGI JÓ BUDAPEST!

(Utcák, bódék, bűvészek és kávéházak.)

Antikor most végigmegyek a Teréz körúton és Andrássy úton, hogy részt vegyek az Upor kávéházban „halaszthatatlan” délutáni kibicelésemen, gyakran gondolkodom azokra a sétákra, melyeket ugyanezen az útvonalon tettem negyven-ötven évvel ezelőtt.

Az úgynevezett régi jó Budapesten . . .

(Akkoriban az Andrássy út még egyáltalán nem volt kiépítve. A Vilmos császár út sarkán már ott állott a két útnyitó sarokpalota, az Operaház mellett üres telkek voltak, kőrakások, homokbuckák. A Hagenmacher palota ott büszkélkedett az Oktogon és a Nagymező utca között, az Oktogon már ki volt épülve, a Körönd is. Maga az Andrássy út mai szemmel nézve vidéki vásárok színvonalára emlékeztetett. Az Opera környékén például se szeri, se száma nem volt a mutatványosoknak. Egy bűvár hatalmas dézsában mutogatta magát. Fölvette a bűvárkészüléket és a száítató publikum előtt belépett a vízbe, amelyből — csodák-csodájára — élve bújt újra elő. Bazárok, bódék, artisták mutogatták magukat az Andrássy úton. Ott volt a „Bergher Bűvészsínház” is.

A Teréz körúton sok ház állott és a Nyugati pályaudvar világhírű épülete is ott volt már.

És teli volt Pest kávéházzal. Állt még a Török császár, a Báthory, a Szegedi, a Cafe Stadt Wien, a Mátyás király és még egy sereg azóta rég megszűnt kávéház.

Régi letűnt idők. De az akkoriban megnyílt „Newyork” és „Balaton” még emlékszik ezekre az időkre . . .

A NÁSZUTUNK ...

(Trieszti emlék a boldogságról és egy aranyóráról.)

1910 . . . Béke . . . Akkor én voltam a legboldogabb ember Budapesten. Feleségül vettem Európa legszebb színésznőjét, Türk Bertát.

Nászútra Triesztbe indultunk.

Amikor megérkeztünk, nyomban talákoztunk Várady Gézával, aki jőnevű artista volt és akkor Triesztben vendégszerepelt., Nagyon megörültünk egymásnak és a találkozás öröme mulatni mentünk. Remek vacsora után széles jókedvünkben anynyit ittunk mind a hárman, hogy bizony alaposan felöntöttünk a garatra.

Ebben a borközi állapotban olyan jó kedvem volt, hogy 480 koronáért vásárolt „Glashütte” aranyórámat Váradinak ajándékoztam.

Másnap reggel persze nem emlékeztem arra, hogy elajándékoztam az órát és mindenütt keresni kezdtem. Szomorúan állapítottuk meg, hogy ellopták a zsebemből.

Továbbutaztunk. Pár nappal később kis csomag érkezett. Váradi küldte. Csak az óra volt benne és a névjegy, ezzel a szöveggel: „Ez az én nászajándék”.

UPOR KÖRÜL

(Ő utánam, én őutána.)

Nem érdektelen leírni, hogy milyen érdekes módon kapcsolódott, be életem, illetőleg színházam szegény Upor József vállalkozásaiba.

Tudvalevően a Folies Caprice-nek nyári helyisége is volt. Remekül ment. Amikor azonban kicsit gyengébben kezdett menni, feladtuk. Az üresen maradt helyiséget Upor bérelte ki és „Fasor kabarét” csinált belőle.

Mikor aztán feladtam a „Kis Komédiát”, amelyet Steinhardtal vezettem, ismét Upor József bérelte ki a helyiséget „Új Színház” név alatt nyitotta meg.

Addig járt Upor bérlőnek az én helyiségembe, amíg most én az ő özvegye által vezetett helyiségbe,, a kitűnő Upor kávéházba járok mintegy viszonzásul.

ESETEM PSYLANDERREL

(Nem mind arany, ami fénylik.)

Ki ne emlékezne Psylanderre, a néma filmek koronázatlan királyára, a szívdöglesztőre, akinek legendás hírét Rudolf Valentino, a korán elhunyt hollywoodi filmszínész se tudta elhomályosítani.

Amikor Psylander Budapestre jött, estélyt rendeztek tiszteletére. A házigazda Schreiber Emil főkapitányhelyettes volt. Természetesen meghívtak engem a feleségemmel együtt. Voltunk vagy százötvenen. Egész udvar vett bennünket körül. Nagyon népszerűek voltunk.

Egyszer csak megérkezett Psylander. Persze mindenki odafutott hozzá. Mi egyedül maradtunk.

Nem is sok idő múlva azonban egyre többen szal-
lingóztak a vendégek közül vissza hozzánk.

Én megjegyeztem:

— Na mi az? Az előbb mindenki faképnél ha-
gyott bennünket, most megint jók lettünk!

— Nem csoda, — hangzott a válasz — nem él-
vezet vele beszélgetnie, pedig tud németül is. De
butasága egyenesen arányban van a szépségével.

Így győztük le Psylandert és így igazolódott
be a közmondás, nem minden arany, ami fénylik.

— Nem mindenki okos, aki szép. Sőt . . .

TRAGÉDIA AZ ÓCEÁNJÁRÓN

*(Szatír szomorú sorsa. Hogy ismerkedtem meg
Varsányi Irénnel?)*

Volt a régi kabarének egy nagytehetségű szer-
zője, aki „Szatír” néven írta darabjait. A Foliesben
minden darabja sláger volt.

Egy szép napon elköszönt tőlünk azzal, hogy
Amerikába megy látogatóba.

Akkor nem is gondoltunk arra, milyen szomorú
lesz a viszontlátás. „Szatír” a hajón megbolondult...
Amerikában már mentőautó várta, rokonai elme-
gyógyintézetbe vitték.

Hosszú évek után került vissza, Budapestre. A
pályaudvarról egyenesen a Schwartzberba vitték.
Azelőtt testi-lelki jóbarátom volt, tehát megláto-
gattam. Eleinte megismert, későbbi látogatásaimon
már nem. Ott halt meg szegény a szanatóriumban.
Egyszer, amikor a Schwartzerból tőle jöttünk ki,
zuhogni kezdett az eső. Kocsi nem volt a láthatá-
ron. Egy luxusautó robogott el mellettünk. Kisvár-

tátva láttuk, hogy az autó megáll. Feleségem megjegyezte, hogy a kocsi jön visszafelé.

A soffőr jelentette, hogy úrnője tisztelettel meghívott bennünket a kocsiba. Az „úrnő” Varsányi Irén volt, akit akkor ismertem meg és akivel azután igen gyakran együtt voltunk.

AZ ENERGIKUS SOMOGYI KÁLMÁN

Az utóbbi években, — amíg lehetett, — Somogyi Kálmán „Komédia” kabaréjában játszottam. Mindig kellemesen emlékszem vissza ezekre a közelmúlt időkre, színésztársaimra és volt rendezőimre, Szántóra, szegény Sziklai Jóskára, Tompára, Kőváryra, Misogára és persze legfőképpen Somogyi direktorra.

Néha volt csöpp nézeteltérésünk, de nem is színház az, ahol ilyesmi elő nem fordul.

Kevesen tudják, hogy Somogyi Kálmán régebben színész volt. És néha még az utóbbi években is „kisegített”, ha erre szükség volt.

Pár évvel ezelőtt vidéki turnén voltunk és egyik „Klabriász-parti”-beli szereplő megbetegedett Somogyi ugrott be a szerepébe.

A szerep szerint a cilinderemre kellett ütnie. Ezt olyan energikusan csinálta, hogy nem csak a cilinder teteje tört be, hanem alaposan lehorzsolta az ütés a fejbőrömet is.

Be kellett kötözni a fejemet. De nem volt kéznél orvos, csak egy ott nyaraló pesti tőzsdés, aki a katonaságnál szanitéc volt. A bankár bekötözött,

alaposan bepólyálta a fejem, azután megjegyezte a tőzsdés:

— Végre hosszabb idő után csináltam egy nagyobb „kötést”.

GÖTZL A BÁLBAN.

A neves vegyészeti gyáros, aki baráti társaságunkhoz tartozik, egyszer bálba készült. Már frakkban volt, de észrevette, hogy piszkos a keze és a fürdőszobában meg akarta mosni.

Mi már vártunk rá a szalonjában.

Egyszer csak csuronvizesen megjelenik. Véletlenül a tuss csapját nyitotta ki. Átöltözött, azután újra bement kezét mosni. Mit tesz Isten, újra a tuszt nyitotta ki. Így kétszer öltözött át és kétszer keltett átvasalni a frakkot. Persze ez házilag nem ment olyan jól, mint a szabónál, de hála a jó szabásnak, a frakk így is jól nézett ki.

Állítólag Götzl másnap leszereltette a tuss-csapot.

STEIN EMIL, KÁLMÁN HENRIK, ALAPI BÉLA.

Mint színigazgató, sőt mint sikerekben gazdag színigazgató bankokkal és bankárokkal is összeköttetésben voltam. Részben üzletileg, részben barátilag.

Nem hiszem, hogy van bankember Budapesten, aki ne látott volna a színpadon legalább ötven bohózatban.

Szabad legyen ezen a helyen Stein Emil, Kálmán Henrik s Alapi Béla vezérigazgató urak neveit

felemlítenem, mint akikre mindig szeretettel és nagyrabecsüléssel gondolok.

CSORTOS, RÓZSAHEGYI, RÁTKAI

Színészlelkemből nem egy, hanem tíz kötetet írhatnék. Ebben a kis kötetben csak táviratstílusban vonulhatok végig életemen.

Így csak éppen hogy megemlítem azt a három nagy színészt, akikkel mint volt színházam vendégszereplőivel szerencsém volt együtt fellépni.

Csортossal egy Nóti darabban léptem fel. Csортos szigorú apósa voltam. Folyton veszekedtem vele. Tekintve, hogy Csортos magas, én — pont ellenkezőleg, — mindig „felfelé” kellett rákiabálnom.

Rátkaival, — mint másutt megírtam, — a Katicabogárban játszottam együtt, Rózsahegyivel pedig a „Pulyka” című darabban.

SPANYOL ADOMA

Ezt a derűs történetet annyira megszerettem, hogy villámtréfát akartam belőle csináltatni. A történet így hangzik:

Egy nagyon előkelő spanyol lovag téli éjszakan szállást keresett egy kis városban. Mikor nagynehezen megtalálta az egyetlen vendégfogadót, hevesen kopogtatott a kapun. Vagy negyedórába telt, míg az álmos fogadós kidugta fejét az egyik emeleti ablakból.

— Ki az! — kiáltotta.

— Don Francisco Juan Fernandez Rodriguez

de les Reslas, Pavia di Cortes grófja, mulafrai báró, Sartiago és Alsentara lovagja.

— Micsoda! . . . Egy egész família! Annyi szobám nincs, uram! — harsogott a vendéglős és dühösen becsapta az ablakot.

A RESZELŐ

Egyszer bementem az egyik kültelki színház környékén lévő kis vendéglőbe és levest kértem. A levesbe egy reszelőt találtam.

— Körömreszelő van a levesben — mondtam dühösen a tulajdonosnak.

— Bocsánat, nem lehet mindig hajszál, — válaszolta a kocsmáros.

A HÁROM KÖLTŐ

— A három nagy költőre emlékeztetsz engem, — mondtam egy nem okos ismerősömnek.

— Én! Hogyan!

— A hajad Petőfi, a szád Arany, az agyad Tompa.

TÉLI SPORT

Megkérdezték tőlem:

— Üzöl valamilyen téli sportot!

— Igen. Köhögök.

ÁLLÁSVÁLTOZTATÁS

— Maga már nem lép fel, mint hasbeszélő! — kérdeztem az Artista Egyesületben az egyik tagot.

— Nem. Most beszélő papagájokat adok el, — hangzott a válasz.

BISMARCK ÉS ÉN.

Arról beszélgettünk Steinhardtta, hogy mit mondana Bismarck, ha élne és meginterjúolnák.

— Azt mondaná, hogy hagyjon nekem békét, már 130 éves vagyok! — állapítottam meg.

XXXII.

Egy kis statisztika.*(50 évi szereplésem számokban.)*

1891. A Klabriás-parti premierje (356 előadás).

1892. A Klabrias-parti folytatása „A Klabrias-parti a bíróság előtt” (8 hónap).

1893. A Klabrias-parti második folytatása, illetőleg harmadik része „Estély Levinszkyéknél” (6 hónapig ment).

A három darabot, vagyis Grün kibic szerepét Magyarországon és Németországban közel 1500-szor játszottam.

1896. Második nagy alakításom, a Mundi Rosenkranz ,(600-szor került színre).

1897. Az Artista Egyesület elnökévé választott.

1898. Az olasz „Societ Dell' Arte Drammatika Comiko-Musikale” a nagy ezüst éremmel kitüntetett és dísztagjává választott.

A következő évek sok sikert hoztak. Egyik harcosa voltain a varieté színpad magyarosításának, de amíg ez az akció nem járt sikerrel, természetesen csak német nyelven játszhattam.

1902. Sikerrel járt nagy akción,melyben szerencsére sok segítőtársam is volt a Polies Capric magyarosítása. Szerényen és halkán jegyzem meg, hogy a magyar varieté megszületésének úttörője voltam.

1902. A Magyarországi Artista Egyesület az aranyéremmel kitüntetett.

1902—1906-ig játszottam a Foliesban magyarul és magyar játékomra felfigyeltek a nagy színházak igazgatói.

Többször felszólítottak, hogy játszam náluk. Beöthy László 1907-ben, 1909-ben és 1911-ben kínált szerződést. Faludi Sándor a Vígszínházhoz hívott. Ajánlatot kaptam az Andrássy úti kabarétól, a Várositól és a Budai Színkörtől is.

1913. A meginduló magyar filmgyártás három nagy filmjében, a Suszter hercegben, az Újszülött apában és egy kisebb filmben játszottam főszerepet. Ezek a filmek külföldön is nagy sikert arattak. A filmszereplésem a háború után szünetelés miatt abbamaradt.

1916. Nagyszabású gála-délután a Nemzeti Színházban. A címe „Drága délután” volt. A magyar arisztokrácia rendezte. Közreműködtek az akkori magyar színházvilág legnagyobb művészei. Én egy darabban léptem fel Fedák Sárival, aki akkor volt a legnagyobb.

Cerutti grófnő az olasz meghatalmazott miniszter felesége, akkor a mi Paulay Erzsink konferált be minket, illetőleg a darabot ezekkel a szavakkal:

— Hölgyeim és uraim, most csak három szót mondok: Fedák, Rott, Berkes.

Azért hívták drága délutánnak ezt a jótékony-célú előadást, mert a legolcsóbb jegy ára 25 korona volt, ami megfelel mai 25 pengőnek. A közönség soraiban nem kisebb emberek ültek, mint Augusta királyi hercegasszony, Stefánia hercegnő, Lónyay grófnő, a kormány tagjai és az egész arisztokrácia.

1917. Sikeres fellépések a Foliesban.

1918-ban megalapítom Steinhardtal a Kis Komédiát.

1919. A kommunizmus alatt megszöktem, Siófokon éltem 6 hónapig, mert elvették a színházamat és pénzemet itt jegyzem meg, hogy Budapest az ország, sőt a külföld is tele volt azokkal a viccekkel, amelyeket a kommunizmus ellen mondtam. Az igazság kedvéért meg kell jegyezni, hogy ezeket a vicceket nem a színpadon, hanem magántársaságban mondtam. Az év végén újra megnyitottam színházunkat.

1919—1928. A konjunktúra évei alatt ragyogóan ment a színházam, úgyhogy házat is szereztem.

1924. Az Artista Egyesület díszelnökévé választ ...

1928. Dekonjunktúra a színházi fronton. A színházban s a tőzsdén mindent elveszítettem. 180.000 pengő adósságom volt.

1928. Vendégszereplés a Fővárosi Operettszínházban, az „Abris Rózsájáé-bán. Nagy siker. Utána Andrassy úti színház „Pelikán” Zilahy Lajos darabja. Példátlan siker.

A szerződést mégis kénytelen voltam felbontani, mert Bécsben kaptam havi 9.000 Shillinges szerződést. Vérző szívvel hagytam ott sikereimnek színhelyét, mert abba a helyzetbe kerültem, hogy adósságaimat kifizethessem. Bécsben nagy sikerem volt, három méteres plakátokon hirdettek. Csak a portrém volt rajta, ezekkel a szavakkal: jövök! Rott! (Ich komme — Sándor Rott.

Mint a Theater der Komiker tagja vendégszerepeltem az együttessel a Theater an der Wien, Stadttheater, Raymund Theater, Jubileumi Theater, Joban Strauss Theater és a Komödie színházaiban.

1929. Vendégszereplésem a Kammerspielben a „Stöppsl” című darabban. Öt hónapi siker.

Ebben az időben kaptam szerződtetési ajánlatot, a berlini Nollendorf Theatertól, két ízben Reinhardtól és Joe Maytól. Kétszer jött repülőgépen Bécsbe, aki 10.000 márkát akart fizetni egy filmszereplésemért, ezenkívül négyheti teljes ellátást kínált. Sajnos ezt az ajánlatot is vissza kellett utasítanom a szerződéselem végett.

1931. Prága, Kleines Theater, Brünn, Pozsony, Breslau, Bukarest. Itt a Regina Mária színházba játszottam, a román király és királynő, a görög király és királynő előtt, Amikor fölpillantottam a királyi páholyba, láttam, hogy a király a könnyeit törüli a nevetéstől. Másnap az egész román udvar eljött a színházba. Ugyanabban az évben Zágrábban is vendégszerepeltem.

1935. Szerződés a Komédiában.

Főbb vonásokban az eddigi színészi pályám. Minden tekintetben kivettem részemet a sikerből. A legnagyobb külföldi sikereim után jöttem kisebb gáziért vissza Budapestre, mert csak itt, csak a pesti közönség előtt éreztem magam jól, csak itt hazámban, ahol születtem, ahol közel 50 évig játszottam, ahol a közönség kedvence lettem, ahol becsületes életet éltem, ahol családot alapítottam, ahol ünnepeltek, ahol fogalom lettem és ahol 1939-ben a Színészkamara visszautasított.